

Центральноукраїнський національний технічний університет

Економічний факультет

Кафедра „Економіка, менеджмент та комерційна діяльність”

Допущена до захисту:

Завідувач кафедри економіки,
менеджменту та комерційної діяльності
к.е.н., доцент

_____ Тетяна РЯБОВОЛИК
„03” січня 2024 р.

(протокол засідання кафедри ЕМ та КД
№10 від „03”січня 2024 р.)

Кваліфікаційна робота

за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

на тему «Вдосконалення управління економічною безпекою промислових підприємств»

Виконав: здобувач вищої освіти

2 курсу, групи УФЕБ-22М

спеціальності 073 «Менеджмент»

ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

_____ Ілля АВДЕЄВ

Керівник: канд. юрид. наук, доцент

_____ Костянтин ФОМІЧОВ

Рецензент: канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

_____ Валерій ПОДПІСТНІЙ

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Розуміння суті та засад економічної безпеки підприємства	7
1.2. Ключові підходи до управління економічною безпекою підприємства	23
1.3. Особливості методики оцінювання економічної безпеки підприємства	30
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «КОД»	44
2.1. Аналіз впливу зовнішнього середовища на економічну безпеку підприємств досліджуваної галузі	44
2.2. Загальна характеристика ТОВ «КОД» та оцінка ключових техніко-економічних показників досліджуваного підприємства	49
2.3. Аналіз рівня економічної безпеки підприємства ТОВ «КОД»	60
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	75
3.1. Аспекти формування управління економічною безпекою досліджуваного підприємства	75
3.2. Оцінка ефективності пропонованих заходів	85
ВИСНОВКИ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97
ДОДАТКИ	101

ВСТУП

Тема дослідження є актуальною, оскільки підприємства функціонують у непередбачуваних та нестабільних умовах ринкової економіки. Економічна криза в країні створює непередбачені небезпеки та загрози для бізнесу. На розвиток підприємництва впливають різні чинники, такі як нестабільна політична та соціально-економічна ситуація, криміналізація суспільства, недосконалість комерційного законодавства, шахрайство, корупція [1]. Крім того, криза гальмує економічне зростання через збільшення кількості збиткових підприємств і високий рівень банкрутства. Це зумовлює необхідність дослідження стратегій підвищення ефективності суб'єктів господарювання та створення стабільного середовища для їх подальшого функціонування. Для українських підприємств, які зіштовхуються з новими викликами на конкурентному ринку, ключовими факторами успіху є інноваційна діяльність та її ефективність. Тому управління економічною безпекою стає вирішальним для сталого функціонування українських підприємств.

Значущість збереження підприємництва в Україні суттєво зросла на тлі кардинальних економічних перетворень. У даний час питання забезпечення економічної безпеки на підприємствах набуває великої актуальності і привертає увагу багатьох сучасних вчених, таких як І.Н. Карпун, О.В. Березін, В.П. Василенко, С.Ф. Покропивний, О.С. Іванілов, Т.М. Іванють.

Питання ефективного контролю за економічною безпекою суб'єктів господарювання залишається невирішеним, незважаючи на зусилля Філімонової О.В., Краснощоквої Ю.В., Магідова Є.Г., Максимової Т.С., Лиштван К.В., Нагорної І.І., Л.І. Шваб та інших.

Метою роботи є створення теоретичних, методичних і практичних засад ефективного управління економічною безпекою підприємства в умовах невизначеності. Щоб досягти бажаної мети, необхідно успішно вирішити наступні завдання:

- розкрити економічну сутність і склад економічної безпеки підприємства;
- здійснити вивчення теоретичного підходу до управління економічною безпекою підприємства;
- врахувати системні інструменти оцінки операційних аспектів фінансової стійкості підприємства;
- здійснити діагностичні оцінки впливу зовнішнього середовища на економічну безпеку підприємства;
- виконати оцінку фінансового стану ТОВ «КОД»;
- провести комплексний аналіз, щоб оцінити рівень економічної безпеки ТОВ «КОД»;
- навести обґрунтування управлінського підходу ТОВ «КОД» щодо забезпечення економічної безпеки;
- необхідно провести оцінку економічної ефективності реалізованого проєкту;
- здійснити дослідження потенційних ризиків проєкту та оцінку того, як реалізація проєкту вплине на економічну безпеку ТОВ «КОД».

Об'єктом дослідження є ефективне управління економічною безпекою підприємства. Предмет кваліфікаційної роботи зосереджено на вивченні теоретичних основ і практичних стратегій ефективного управління економічною безпекою підприємств.

Під час роботи над кваліфікаційною роботою використано комбінацію комплексних та виняткових наукових методів. При дослідженні новаторських підходів до управління економічною безпекою використовувалися різноманітні методи, зокрема економіко-статистичний аналіз, системний підхід, графічне моделювання організаційних структур, експертне оцінювання. Ці аналітичні інструменти були використані для збору важливої інформації та висновків.

Інформація була отримана з бухгалтерської звітності, статистичної звітності та внутрішньої звітності підприємства. З метою визначення найбільш

ефективних стратегій підвищення економічної безпеки підприємства проведено статистичний аналіз показників діяльності підприємства. Цей аналіз дозволив оцінити поточний рівень економічної безпеки ТОВ «КОД». Крім того, застосовано метод порівняння для оцінки ефективності впроваджених заходів щодо підвищення рівня економічної безпеки.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

1. Концепція «економічної безпеки підприємства» спрямована на досягнення максимальної ефективності використання ресурсів, забезпечення невразливості до внутрішніх і зовнішніх економічних загроз, сприяння сталому розвитку в умовах нестабільної національної економіки.

2. Враховуючи все більше впровадження модернізацій на більшості підприємств, інноваційна стаття розширила класифікацію функціональних складових економічної безпеки.

3. Удосконалено методику оцінки економічної стійкості підприємств матеріального виробництва в умовах нестабільності навколишнього середовища.

Отримані результати мають важливе практичне значення. Кваліфікаційна робота представляє теоретичні ідеї, які сприяють теорії управління економічною безпекою для бізнесу, пропонуючи цінний внесок у розробку систем економічної безпеки на рівні підприємства. Особливе практичне значення мають висновки та рекомендації щодо удосконалення методології оцінки рівня економічної безпеки, які додатково збагачують аналітичну базу для підприємств матеріального виробництва.

За результатами виконання кваліфікаційної роботи підготовлено та опубліковано тези доповіді на тему: «Проблеми управління економічною безпекою промислових підприємств», які були представлені на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України»).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Розуміння суті та засад економічної безпеки підприємства

Через динамічний розвиток ринку та загострення конкуренції, глобалізації економіки вітчизняні підприємства зіштовхуються з необхідністю оперативно та ефективно захищати свої економічні інтереси.

В умовах ринкового середовища, коли вплив держави на фінансово-господарську діяльність підприємства є опосередкованим, забезпечення економічної безпеки стає життєво важливим і актуальним аспектом діяльності підприємства.

Тема економічної безпеки в організаціях залишається дуже важливою в наш час, і численні вчені присвятили свої дослідження цій темі. Помітними авторами є О. В. Березін, В. П. Василенко, Іванілов О.С., Іванюта Т.М., Карпун І.Н. та інші.

Для осягнення сутності категорії «економічна безпека» необхідно надати комплексну характеристику поняття «безпека» та відповідне йому визначення.

У перекладі з грецької слово «безпека» дослівно перекладається «володіння ситуацією», тобто розуміють такий стан безпеки, при якому ймовірність зміни параметрів і характеристик зовнішнього середовища, характерних для суб'єкта, мінімальна і значно менша за визначений інтервал [14].

Розглядаючи загальну концепцію безпеки, важливо визнати, що значну роль відіграє економічна стабільність підприємства як одна з її ключових складових.

Зрештою, розмір збитку оцінюється у фінансовому виразі, хоча збиток може виглядати далеким від суто економічного аспекту, важливо визнати, що

розгляд збитку чи прибутку виключно як фінансової концепції не може точно відобразити справжній стан економічної стабільності підприємства. Це пояснюється тим, що ця характеристика зосереджується лише на поточному стані фінансових операцій підприємства.

Визнання важливості вирішення питань економічної безпеки на підприємстві передбачає визнання важливості управління підприємством і створення спеціалізованих підрозділів в організаційній структурі для гарантування цієї безпеки. Проте відсутність добре розробленої та ефективно впровадженої системи наукового оцінювання цих структурних підрозділів перешкоджає їх ефективності та результативності, підриваючи їхню здатність оцінювати рівень безпеки та діяти на надійній теоретичній основі [15].

Серед економістів, як зарубіжних, так і вітчизняних, бракує вичерпного та чіткого визначення терміну «економічна безпека». Однак у тлумаченні змісту поняття існує консенсус, оскільки суттєвих розбіжностей у підходах до розуміння його змісту немає.

Значна кількість вчених дали визначення цього поняття.

Економічна стабільність і фінансове благополуччя підприємства є надзвичайно важливими.

За визначенням М. Бендікова [14], поняття економічної безпеки підприємства передбачає захист його науково-технічних, технологічних, виробничих і кадрових ресурсів як від прямих, так і від непрямих загроз.

За словами Н. Капустіна [2], поняття «економічна безпека підприємства» охоплює комплекс елементів, які гарантують автономність, стабільність і здатність до просування в умовах дестабілізуючих впливів.

За словами С. Дубецької, під поняттям економічної безпеки підприємства розуміють стан його стабільності та зростання в мережі його взаємовідносин з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, а також непередбачуваних і важкопередбачуваних факторів [14].

На думку Воронцова С., під поняттям «економічна безпека підприємства» розуміють здатність суб'єктів господарювання діяти

самостійно, вільно від негативного впливу підприємств-монополістів, непередбачених дій постачальників і торгових організацій, нераціональної економічної та правової політики держава й інші фактори, які можуть перешкоджати привласненню більшості легальних прибутків [19].

На думку В. Шликова, економічну безпеку підприємства можна визначити як захищеність його життєво важливих інтересів як існуючі і потенційні економічні загрози або джерела небезпеки [20].

Щодня кількість робіт, які проливають світло на проблеми безпеки, продовжує збільшуватися. На даний момент існує понад 2500 книг, присвячених питанням безпеки в різних сферах, і всі вони доступні на цифровій платформі «Amazon.com». Крім того, помітний сплеск інтересу до цього питання серед вітчизняних дослідників.

Навіть зважаючи на велику кількість і широкий спектр інформації, доступної в цій конкретній галузі, значна кількість дослідників вважають, що це питання все ще недостатньо вивчено. Крім того, майже кожен має своє тлумачення безпеки та численні підходи до її гарантування. З'явилася тенденція розвитку інноваційних міждисциплінарних галузей знань, зосереджених на ризиках і безпеці, таких як ризикологія та сек'юритологія.

Провівши ретельний аналіз визначень безпеки, висунутих у сучасній літературі, ми можемо дійти загального висновку, що в найширшому тлумаченні безпека – це стан, який характеризується відсутністю будь-яких неминучих загроз або небезпек, але він забезпечує достатній захист від потенційних ризиків.

Уважно вивчивши наукову літературу, можна отримати вичерпне та суттєве визначення цього поняття, а саме, що стан економічної безпеки фірми, підприємства чи організації визначається наявністю та оптимальним використанням корпоративних ресурсів, таких як інформація, персонал, капітал, технології, машини, обладнання та права, а також підприємницькими можливостями, що забезпечують стабільне функціонування й безперервний науково-технічний прогрес.

Запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам, а також сприяння суспільному розвитку широко обговорювалися в багатьох джерелах [20].

Захист підприємства та його діяльності від несприятливих впливів як зовнішніх, так і внутрішніх факторів можна розглядати як економічну безпеку підприємства. Це передбачає оперативне пом'якшення потенційних ризиків або пристосування до зовнішніх обставин без згубних наслідків для підприємства. Крім того, економічна безпека підприємства передбачає оптимізацію використання ресурсів для підтримки стабільності його функціонування.

Основним завданням суб'єкта підприємницької діяльності є збереження економічної безпеки, оскільки це має вирішальне значення для забезпечення стабільної діяльності та досягнення поставлених завдань у рамках основної діяльності. Рівень економічної безпеки залежить від ефективності прийняття рішень як керівництвом, так і працівниками. Активно виявляючи та пом'якшуючи потенційні загрози, а також нейтралізуючи несприятливий вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, весь колектив повинен бути відданий збереженню добробуту підприємства.

Основним завданням забезпечення економічної безпеки підприємства є забезпечення його стабільного та високоефективного функціонування в сьогоденні, а також зміцнення його потенціалу для майбутнього зростання й розвитку.

Ми вважаємо, найважливішим аспектом економічної стабільності підприємства є рівень економічної безпеки. Цей рівень можна визначити шляхом оцінки використання корпоративних ресурсів на основі критеріїв вимірювання економічної безпеки підприємства. Економічна безпека підприємства визначається сукупністю якісних і кількісних показників.

Одним із важливих завдань є забезпечення економічної стабільності підприємства, що вимагає вивчення та оцінки потенційних загроз із різних джерел.

Розробка та реалізація контрзаходів і превентивних заходів є невід'ємною частиною створення функціональної системи забезпечення економічної безпеки. Функціональні компоненти економічної безпеки підприємства охоплюють різноманітний спектр фундаментальних заходів і стратегій. Ці компоненти, які суттєво відрізняються за своєю природою, складають основні елементи економічної безпеки підприємства. У традиційну структуру системи економічної безпеки підприємства зазвичай включають такі внутрішньовиробничі компоненти:

- поняття влади;
- у сфері як технічних, так і технологічних досягнень;
- неповненисть цінною інформацією;
- питання кадрів;
- поняття «екологічної» складової;
- політична та юридична сфери;
- сфера фінансів;
- людський інтелект.

На рис. 1.1 зображено інтеграцію невиробничих елементів, зокрема інтерфейсу та ринку, у систему економічної безпеки підприємства, запропоновану І.Н. Карпун.

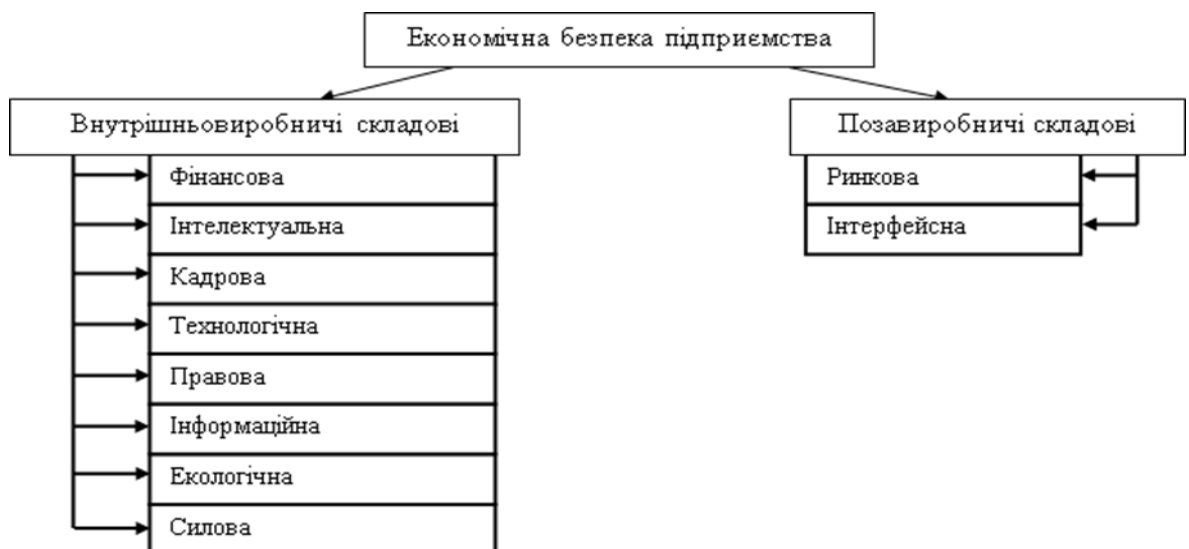

Рис. 1.1. Класична структура економічної безпеки підприємства

Джерело: [6, с. 49]

Після вивчення основних функціональних елементів у сфері економічної безпеки під час виробництва, інтелектуальний і професійний рівень трудового колективу підприємства значною мірою визначає відповідний рівень економічної безпеки.

1. Негативний вплив на цю конкретну складову можна пояснити декількома факторами: зниженням частки інженерно-технічних працівників і науковців серед загальної робочої сили, звільненням висококваліфікованих працівників, що призводить до виснаження інтелектуальних здібностей, зниження рівня освіти, досягнення співробітників і зниження винахідницьких і раціоналізаторських зусиль.

2. У сфері бізнесу фінансовий аспект вважається дуже важливим, часто відіграючи провідну та визначальну роль, оскільки він є рушійною силою будь-якої економічної системи, що працює в ринкових умовах.

Фінансовий аспект економічної безпеки виявляє свою вразливість через різні показники, такі як зниження ліквідності підприємства, тенденція до зростання кредиторської та дебіторської заборгованості, зниження загальної фінансової стійкості.

3. На рівень економічної безпеки компанії безпосередньо впливає склад її персоналу. На кадрову складову негативно впливають різноманітні чинники, зокрема відтік кадрів, плинність кадрів, фізичне старіння, недостатність знань, низька кваліфікація. Крім того, робота на неповний робочий день створює такі проблеми, як низька віддача співробітників і потенційний витік конфіденційної інформації з підприємства.

4. Юридичний аспект діяльності підприємства передбачає комплексне правове забезпечення та дотримання чинного законодавства. Юридичний ризик полягає у відсутності належного захисту інтересів компанії в договірних та інших господарських документах, а також у низькій кваліфікації працівників юридичної служби та помилках у підборі персоналу цього відділу, що призвело до порушень.

Підприємство та його працівники мають законні права, тоді як ненавмисне або навмисне розкриття комерційно цінної інформації та порушення норм патентного права є потенційними проблемами.

5. Технологічний аспект передбачає забезпечення відповідності технологій, які використовує компанія, найкращим глобальним альтернативам для оптимізації витрат. На цю складову можуть негативно впливати різні чинники, такі як дії, спрямовані на підрив технологічного потенціалу підприємства, порушення технологічної дисципліни, старіння технологій, що використовуються.

Відповідальність за цей аспект економічної безпеки, а саме контроль технологічної дисципліни та вдосконалення існуючих і розробку нових ефективних технологій, покладається на технологічну службу.

6. Інформаційною складовою є реалізація ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення господарської діяльності підприємства. Відповідні підрозділи підприємства виконують специфічні функції, які в сукупності визначають процес формування та забезпечення інформаційного аспекту економічної безпеки.

7. Екологічний аспект економічної безпеки передбачає дотримання екологічних норм та зменшення впливу забруднення на навколишнє середовище. Основними показниками екологічної складової є гранично допустимі рівні шкідливих речовин, визначені чинним законодавством, а також оцінка ефективності вжитих заходів щодо забезпечення цього екологічного аспекту.

8. Аспект повноважень передбачає надання пріоритету фізичному благополуччю працівників компанії, зокрема менеджерів, і захист активів компанії.

Крім того, економічна безпека охоплює такі невиробничі компоненти, як:

- ринкова складова економічної безпеки оцінює відповідність внутрішніх можливостей підприємства зовнішнім можливостям, які створює ринкове середовище для його майбутнього розвитку;

- ознаки незахищеності ринку проявляються через різні показники, такі як ерозія конкурентних позицій і нездатність протистояти конкурентному тиску, зменшення частки підприємства на ринку, зниження адаптивності до ринкових змін і відставання від ринкових вимог;

- відмінною рисою інтерфейсної складової є надійність взаємодії з економічними контрагентами;

Економічна стабільність підприємства може бути під загрозою через непередбачені зміни умов взаємодії з різними економічними контрагентами, такими як постачальники, торговельні посередники, інвестори, споживачі, ще до припинення відносин.

Нинішній економічний прогрес України та оцінка стану економічної діяльності в різних галузях країни свідчать про те, що сьогодні розвиток будь-якої справи вимагає зосередження на інноваціях, які відіграють вирішальну роль у загальному економічному розвитку. Компанії та підприємства дедалі більше виявляють інтерес до інвестування в інновації, визнаючи їх потенціал для створення нових пропозицій продуктів, які відповідають зростаючим вимогам ринку та забезпечують значну віддачу від інвестованого капіталу.

Розглянувши попередні аргументи, погоджуємось із науковцями, які наголошують на інноваційному аспекті у складі економічної безпеки підприємства поряд із традиційними функціональними складовими.

Широко досліджували теоретико-методологічні аспекти розвитку та економічної безпеки такі науковці, як Краснощок Ю.В., Максимова Т.С., Філімонова О.В., Лиштван К.В., Магідов Є.Г. Цими темами ґрунтовно займалися вітчизняні дослідники, зокрема В.І. Мунтіян, О.А. Сороківська, С.М. Шкарлет, Н. Капустіна.

Багато авторів досліджували концепцію економічної безпеки під різними кутами зору. У їх роботах розглядаються такі теми, як економічна безпека держави та підприємства, виклики й можливості, пов'язані з економічною безпекою розвитку малого бізнесу, функціональний аспект економічної безпеки у розвитку підприємства [14].

Незважаючи на певний прогрес у цій конкретній галузі досліджень, всебічний аналіз ролі безпеки бізнесу в забезпеченні економічної стабільності підприємств залишається відносно невивченим.

У світовій економічній літературі існують різні точки зору щодо визначення фундаментальної природи модернізації економічної діяльності. Зазвичай використовуються терміни «інноваційна діяльність», «інноваційний менеджмент», «інноваційний процес», «інноваційне рішення» або просто «інновація», але існують різні погляди на те, як визначити справжню природу інновації. Одна точка зору розглядає інновації як результат творчого процесу, результатом якого є нові продукти та технології. Інша точка зору визначає інновацію як процес заміни існуючих продуктів, елементів, підходів і принципів новими.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» під інноваціями розуміється розробка і впровадження нових, удосконалених або конкурентоспроможних технологій, продукції, послуг, а також організаційно-технічних рішень, що забезпечують суттєве підвищення структури та якості виробництва та/або соціальної сфери [24].

Щоб гарантувати інноваційний аспект системи економічної безпеки підприємства, вкрай важливо визначити пріоритетність інновацій. На думку Ю.В. Краснощокі, ключовою вимогою забезпечення інноваційної складової економічної безпеки є відстоювання та реалізація інтересів підприємства. Метою інноваційної безпеки є створення необхідних і задовільних умов для підвищення спроможності створювати та використовувати різноманітні форми інновацій, такі як продуктові, технологічні, економічні, організаційні та соціальні інновації. Це робиться з метою просування та впровадження конкурентоспроможних продуктів і технологій, що відповідають світовим стандартам [8].

Уважно вивчивши наукову літературу, можемо зазначити найбільш вичерпне та значуще визначення економічної безпеки бізнесу, зокрема:

Економічна стабільність підприємства, чи то фірма чи організація, характеризується оптимальним використанням корпоративних ресурсів, що з огляду на національну економічну нестабільність, здатна забезпечувати умови, щоб досягти стану захисту від внутрішніх і зовнішніх економічних загроз, одночасно сприяючи сталому розвитку.

Враховуючи бізнес-ландшафт, який постійно розвивається під впливом НТП, впровадження інновацій стає першорядним у підтримці надійної системи економічної безпеки.

Отже, пропонуємо посилити структуру економічної безпеки за рахунок інтеграції інноваційної складової (рис. 1.2).

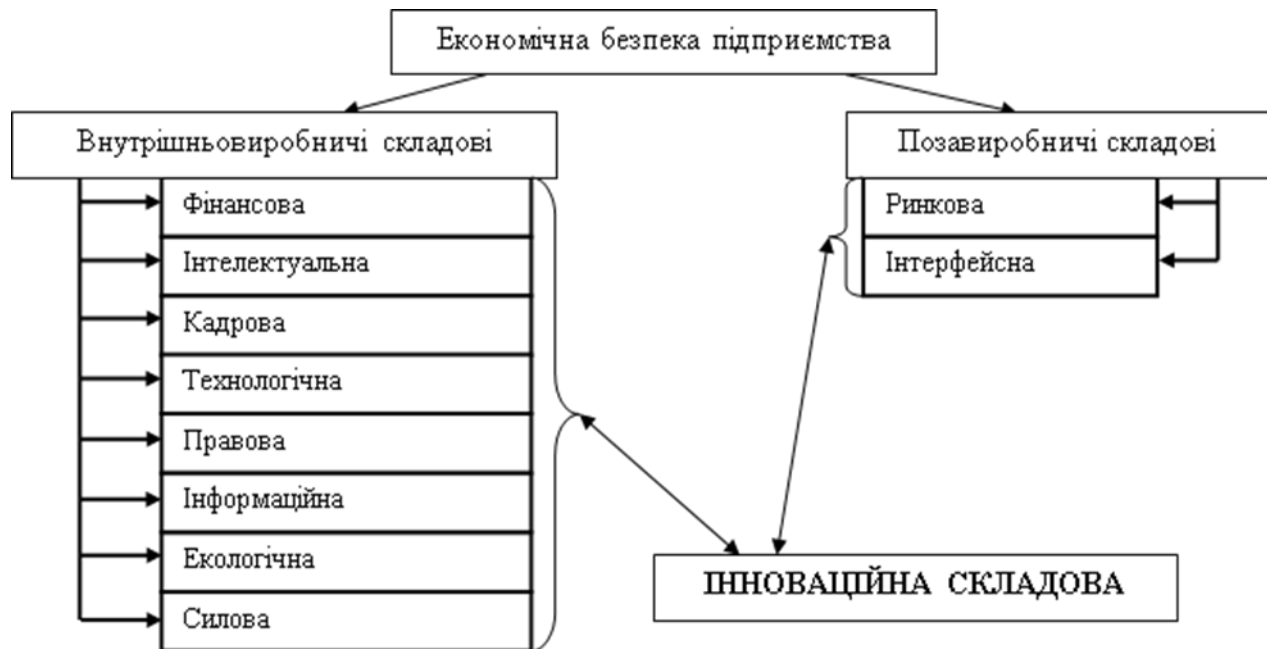

Рис. 1.2. Структура економічної безпеки підприємства із інноваційною компонентою

Джерело: сформовано автором

Вживання українських підприємств, незалежно від форми власності та галузі, стало залежним від сфери їх діяльності через розвиток ринкових відносин в Україні. Це стосується всіх етапів життєвого циклу організації, технологічного прогресу та розробки продукту праці.

Як зазначено в Законі "Про інвестиційну діяльність", інноваційна діяльність віднесена до однієї з різноманітних форм інвестиційної діяльності.

Його основна мета полягає в ефективному впровадженні досягнень науково-технічного прогресу як у виробничу, так і в соціальну сфери.

Інноваційна діяльність охоплює різноманітні об'єкти:

- революційні ініціативи та починання, які розширюють кордони з точки зору креативності та оригінальності;
- генеруються свіжі ідеї та інтелектуальні творіння;
- обладнання та процеси, що використовуються у виробництві;
- розвиток і створення як виробничої, так і бізнес інфраструктури.
- виробничі, адміністративні, комерційні чи інші аспекти діяльності організації вимагають поєднання як технічних, так і організаційних рішень;
- природа має здатність значно покращувати структуру та якість виробництва та/або соціальної сфери;
- наявність сировинних ресурсів, а також методи, що використовуються для їх видобутку та обробки;
- продукти, призначені для комерційного використання.

Процес становлення споживчого ринку і реалізації товарної продукції є складним механізмом. Особи чи організації, які займаються інноваційною діяльністю, або ті, хто прагне використовувати майно та інтелектуальні активи, відіграють вирішальну роль у цьому процесі. Вони вносять власні ресурси або отримують фінансування із зовнішніх джерел, щоб втілити свої ідеї в життя.

Створення інноваційного продукту вимагає виконання інноваційного проєкту, масштабних досліджень і розробок нових технологій або продуктів (включаючи інформаційні технології), а також виробництва експериментального зразка або партії, які відповідають таким критеріям:

- реалізація об'єкта інтелектуальної власності (наприклад, винаходу, корисної моделі, промислової моделі, топографії інтегральної мікросхеми, селекційного досягнення тощо) передбачає використання документів, що охороняються державою (патентів, свідоцтв) або отримання ліцензій від власників ці об'єкти інтелектуальної власності. Крім того, впровадження може також передбачати здійснення відкриттів. Важливо зазначити, що

використаний об'єкт інтелектуальної власності має бути невід'ємною частиною продукту, який реалізується;

- розробка продукції сприяє підвищенню вітчизняного науково-технічного і технологічного потенціалу;

- цей конкретний продукт, незалежно від того, чи він представлений вперше, чи в порівнянні з аналогічними продуктами, які вже є на ринку, має вражаючі техніко-економічні показники, які роблять його висококонкурентоспроможним;

- інноваційна діяльність підприємства характеризується виключно підвищеним рівнем ризику. Як наслідок, включення нового продукту в модельний ряд компанії не гарантує приголомшливого сплеску попиту, а скоріше може згубно вплинути як на фінансове становище, так і на репутацію організації;

Інноваційна форма прогресу відзначається зрушенням у бік використання передових технологій, переходом до виробництва високотехнологічних товарів, впровадженням передових організаційно-управлінських підходів в інноваційній діяльності, що охоплює як мікро-, так і макроекономічні процеси розвитку – становлення нових технопарків і технополісів, реалізація стратегій ресурсозбереження, інтеграція інтелектуалізації у всю виробничу діяльність, цифрова трансформація економіки.

У соціально-економічному розвитку економіки відбулася значна трансформація, яка позначена появою нових характеристик і пріоритетів. Сектори, що керуються передовими технологіями, які зазвичай називають «високотехнологічними галузями», разом із галузями, які безпосередньо задовольняють потреби людей, зайняли чільне місце в суспільстві.

Отже, найважливішим елементом економічної стабільності підприємства є впровадження структурованого комплексу заходів безпеки, спрямованих на забезпечення безпеки підприємства.

Щоб гарантувати широке впровадження новаторських інновацій, важливо впроваджувати їх не лише під час продажу та виробництва, але й на інших етапах.

Метою створення сприятливого середовища для інновацій як під час виробничого процесу, так і для захисту підприємства від потенційних внутрішніх і зовнішніх ризиків. Окрім фінансових обмежень та обмеженої ефективності механізмів державної підтримки, інноваційним починанням бізнесу перешкоджають нерозроблені заходи.

Правова база становить значний рівень ризику.

У різних видах діяльності інноваційні починання несуть більш високий рівень ризику через відсутність повної гарантії на позитивний результат. Отже, успіх інноваційних проєктів залежить від невизначених факторів, які породжують потенційні ризики.

Коли підприємницька фірма інвестує кошти у виробництво нових товарів або послуг, існує ймовірність зазнати збитків через невизначеність знайти очікуваний попит на ринку. Цей ризик, відомий як ризик інновацій, і є важливим фактором.

У сфері інноваційної діяльності в сучасних умовах можна виділити декілька видів ризику, які виділяються як найбільш характерні:

1. Наслідки вибору неправильних інноваційних проєктів можуть бути досить ризикованими:

- до виникнення цих ризиків може призвести недостатньо обґрунтована пріоритезація економічної та ринкової стратегії підприємства;
- це може статися, коли короткострокові інтереси переважають довгострокові міркування, такі як схильність до швидкого розподілу прибутку між зацікавленими сторонами, що зменшує ймовірність розширення частки підприємства на ринку в майбутньому;
- неправильна оцінка позиції компанії на ринку та фінансової стабільності може виникнути, коли є сильне бажання підвищити прибуток за рахунок збільшення обсягу продажів прибуткового продукту, що може

призвести до додаткових витрат на впровадження ресурсозберігаючих технологій у разі раптового фінансового погіршення умови та ринкові обставини змінюються;

- крім того, творець новаторського проєкту часто переоцінює його важливість для споживача, що призводить до неправильної оцінки споживчого ринку як основної причини ризику.

2. Одним із потенційних викликів, які можуть виникнути, є ймовірність недостатнього фінансування інноваційного проєкту. Цей ризик включає в себе наступні уточнення:

- проєкт зіштовхнувся з потенційною небезпекою незабезпечення коштів, оскільки компанія намагалася залучити інвесторів через неадекватно підготовлений бізнес-план;

- існує потенційний ризик вибору невідповідних джерел фінансування, наприклад, неможливості профінансувати проєкт за рахунок особистих коштів або зіштовхнутися з браком доступних варіантів позики.

3. Завжди існує потенційна небезпека того, що ділові контракти не будуть виконані належним чином:

- завжди існує ймовірність того, що партнер відмовиться завершити укладення контракту після переговорів, особливо у випадку раптової зміни економічної ситуації;

- існує потенційна небезпека укладення контрактів, які можуть бути не вигідними через вплив постачальника або відсутність достатнього досвіду в фірмі. Потрібно бути обережним, укладаючи угоди з партнерами, які можуть бути некомпетентними або неплатоспроможними, оскільки це становить значний ризик.

- на ймовірність невиконання партнерами договірних зобов'язань в узгоджені терміни в першу чергу впливають раптові коливання економічної ситуації.

4. Потенційні ризики, пов'язані з маркетингом щодо постачання та збуту:

- чисельність саме цієї групи досить значна. У більшості випадків це пов'язано з недостатнім рівнем досвіду маркетингових послуг, які надає компанія, або в деяких випадках повною їх відсутністю;

5. Акт забезпечення прав власності пов'язаний із неабиякою часткою ризику:

- підприємства, які спеціалізуються на створенні новаторських продуктів, зіштовхуються з особливо гострою проблемою, коли йдеться про появу саме цього виду ризику.

- основний фактор, що сприяє його присутності на вітчизняних підприємствах, можна віднести до недоліків патентного законодавства, таких як затримки в отриманні патентів або ліцензій та обмежена тривалість патентного захисту.

6. Недостатня кількість кадрів створює різні ризики, які необхідно враховувати.

7. Потенційні небезпеки, пов'язані із загостренням конкуренції. Існує кілька можливих причин цього явища:

- співробітники організації можуть бути винні у витокі конфіденційної інформації, що призведе до потенційного промислового шпигунства;

- поступовій реалізації нових ідей перешкоджає брак ресурсів, необхідних для виконання необхідних кроків для реалізації Реформи національного розвитку та інших пов'язаних ініціатив.

Зменшення ризиків в інноваційних починаннях є складним завданням, оскільки інновації та соціальний ризик за своєю суттю переплітаються. Тим не менш, існують стратегії, які можуть допомогти зменшити ці ризики:

1. Підхід до диверсифікації інноваційних зусиль передбачає розподіл ресурсів та інвестицій для кількох взаємопов'язаних проєктів. Ця стратегія гарантує, що якщо один проєкт не зможе отримати прибуток через непередбачені обставини, існує більша ймовірність успіху та прибутковості інших проєктів. Однак важливо зазначити, що хоча диверсифікація потенційно

може зменшити ризик, вона також може створити додаткові ризики у сфері інноваційної діяльності.

2. Передача ризику є життєздатним варіантом для інноваційних організацій, які вважають потенційні ризики, пов'язані з проектом, занадто високими та неприйнятними. У таких випадках ці організації мають можливість перекласти ці ризики на іншу юридичну особу. Ця домовленість про передачу ризику може виявитися вигідною для обох залучених сторін, якщо:

- збитки, понесені стороною, що передає ризик, можуть бути значними, і водночас вони можуть мати невелике значення для сторони, яка бере на себе ризик;

- сторона, яка бере на себе ризик, може мати перевагу в мінімізації збитків або управлінні економічним ризиком.

3. Страхування є оптимальним підходом до пом'якшення небезпек, пов'язаних з інноваційними починаннями.

Страхова угода передбачає надання страховиком, наприклад страховою компанією, відшкодування страхувальнику, наприклад власнику бізнесу, за збитки або їх частину, що називається страховою сумою. Це відшкодування надається в обмін на визначену компенсацію, яка називається страховою премією, у разі виникнення небезпек або інцидентів, зазначених у договорі страхування.

Використовуючи страхування, підприємства мають можливість пом'якшити широкий спектр ризиків, у тому числі пов'язаних із майном, політикою, кредитом, торгівлею та виробництвом. Тим не менш, важливо визнати, що цей метод зниження ризику має свої обмеження:

- страхові організації визначають страхову премію під час укладення договору, що часто призводить до значних витрат;

- страхові організації часто відмовляються надавати покриття певних ризиків, коли ймовірність настання ризикованої події вважається дуже

високою, або вирішуючи не страхувати такі ризики чи стягуючи значно високі платежі;

- страхування зазвичай не покриває ризики, пов'язані з недобросовісними діями партнерів.

Щоб забезпечити всебічний розвиток будь-якого підприємства, керівник повинен чітко дотримуватися вказівок щодо збереження економічної стабільності, приділяючи особливу увагу сприянню інноваціям.

Реалізація передової стратегії управління компонентами в невизначених умовах не тільки підвищує конкурентоспроможність, але й покращує можливості продукту й послуги, одночасно скорочуючи витрати та час, пов'язані з виробництвом, управлінням персоналом та дослідженням ринку. Такий підхід забезпечує стан економічної безпеки, який захищає підприємство від внутрішніх і зовнішніх загроз, що особливо важливо в періоди нестабільності.

1.2. Ключові підходи до управління економічною безпекою підприємства

Праці різних авторів, як вітчизняних, так і зарубіжних, створюють міцну основу для розробки механізмів управління економічною безпекою підприємств. Серед відомих дослідників М.М. Єрмошенко, Т.С. Клебанова, Г.Б. Клейнер, Г. В. Козаченко, С. М. Ільяшенко, Є. О. Олейніков, Р. А. Руденський, В. Л. Тамбовцев, Л. Г. Шемаєва [25] та інші. Ці автори зробили значний внесок у розуміння досліджуваного нами питання.

У своїх дослідженнях деякі вчені класифікували стратегічні рішення на основі того, як вони реагують на зміни внутрішніх і зовнішніх факторів. Ці рішення можна розділити на два основні елементи: стратегії, спрямовані на підтримку економічної безпеки (наприклад, усунення поточних загроз, запобігання потенційним загрозам, і компенсація збитків) і стратегії, спрямовані на відновлення економічної безпеки (такі як збільшення прибутку,

скорочення витрат, продаж активів і реалізація комплексних планів відновлення) [32].

Залучення підприємства до інноваційної діяльності в рамках сучасної економічної системи, а також його підвищена вразливість до економічних коливань робить його більш нестабільним, ніж інші сектори. Такий підвищений рівень ризику становить потенційну загрозу економічній безпеці підприємства [33].

Вплив інноваційної діяльності на економічну безпеку є складним і дуалістичним явищем. З одного боку, запровадження продуктових і процесних інновацій, технічних змін та інвестиційна діяльність є важливими для безпечного розвитку підприємства. З іншого боку, саме ці нововведення можуть підвищити ризики, пов'язані з діяльністю компанії, такі як розміщення продукту на ринку та затримка повернення вкладених коштів. Зрештою, це потенційно може призвести до зниження рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Процес управління економічною безпекою вирізняється наявністю чітких показників, які визначають саме цей процес:

- впровадження спеціалізованої системи та процес прийняття рішень може охоплювати широкий спектр стратегій з часом;
- на стадії прийняття рішень та управлінні аналітики часто не в змозі забезпечити повний огляд розвитку ситуації;
- процес прийняття рішень спирається на прогнозування майбутніх тенденцій розвитку системи;
- потенційні наслідки прийнятого рішення щодо проблемної ситуації залишаються невизначеними.

Підприємство може отримати конкурентну перевагу та досягти поставлених цілей, розробивши або вдосконаливши механізм управління економічною безпекою, який забезпечує швидку адаптацію до зовнішніх змін середовища.

Для здійснення ефективного управління економічною безпекою рекомендується створити її як підсистему в загальній системі управління. Ця підсистема має бути тісно пов'язана із зусиллями підприємства у вирішенні інших питань, що вимагає підпорядкованої ролі.

Механізм управління економічною безпекою можна зобразити за допомогою схеми, яка окреслює ключові аспекти управлінських дій, їх основні функції та можливі рішення (рис. 1.3).

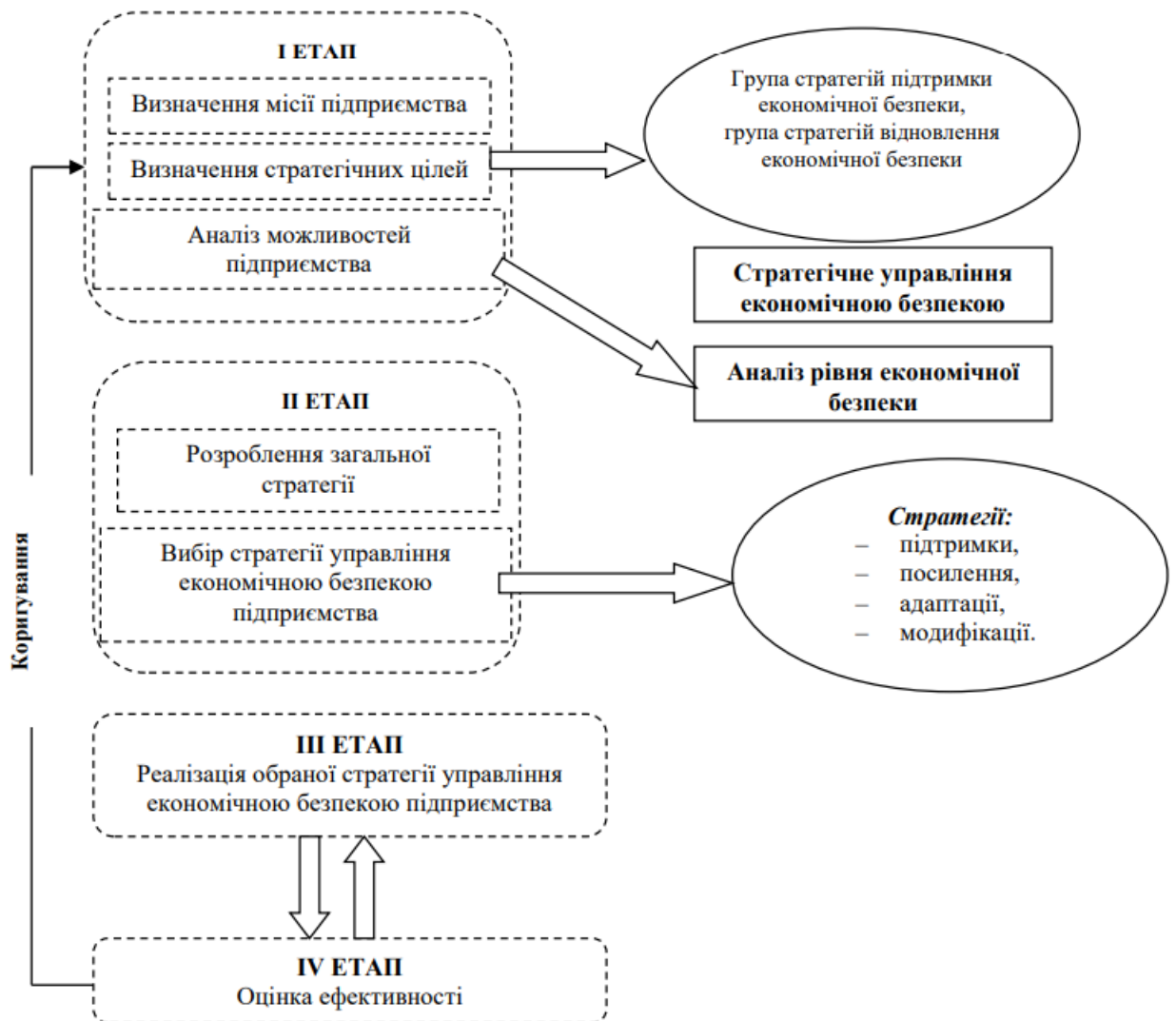

Рис. 1.3. Схематичне відображення механізму управління економічною безпекою підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [28]

I етап. На початковому етапі здійснюється визначення місії та стратегічних цілей підприємства в контексті управління економічною

безпекою та має бути враховано як зовнішні, так і внутрішні фактори. До зовнішніх факторів належать зовнішні й внутрішні вимоги, різноманітні потреби та програми, а до внутрішніх — потреби, можливості, програми системи та її елементи, а також особи, які є відповідальними за їх виконання. Ці внутрішні фактори відіграють вирішальну роль у формуванні цілей, особливо коли концепція «цілі» використовується в системах управління як каталізатор дій. Цілі можна сформулювати через безліч взаємодій, різноманітних дебатів або інших засобів співпраці.

Формування коаліцій, як внутрішніх, так і зовнішніх, є динамічним процесом, який постійно змінюється. Оцінка масштабів і мінливості змін у зовнішньому та внутрішньому середовищах є основою для встановлення й управління рівновагою між підприємством та його зовнішнім оточенням. Крім того, критично важливим є аналіз можливостей підприємства в нестабільному контексті.

II етап. В умовах непередбачуваного середовища II етап передбачає реалізацію стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства. Це передбачає визначення економічних цілей та визначення найбільш ефективних і раціональних підходів до їх досягнення з урахуванням усіх наявних ресурсів і методів захисту діяльності підприємства на ринку.

Важливо визнати, що стратегії управління економічною безпекою підприємства є невід’ємною частиною його загальної стратегії розвитку з метою посилення економічної безпеки шляхом пом’якшення несприятливих впливів факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Ми пропонуємо передбачити формулювання стратегій, спрямованих на захист економічної стабільності підприємства в умовах невизначеності навколишнього середовища, враховуючи також оцінку економічної безпеки підприємства.

На основі зон економічної безпеки, які можуть бути використані керівним персоналом підприємства, вважаємо за потрібне дослідити стратегії ефективного управління економічною безпекою підприємства [25]:

- пристосовуючи підприємство до конкретних умов зовнішнього ринку, можна ефективно мінімізувати рівень ризику, пов'язаного з його діяльністю;
- проводячи ретельний аналіз та усуваючи наявні недоліки, підприємство прагне підвищити економічну безпеку своїх ключових компонентів, підвищивши тим самим рівень їх стабільності.

Наша пропозиція полягає в тому, що підприємство має дотримуватися послідовності етапів, щоб вибрати оптимальні стратегії управління економічною безпекою в умовах нестабільності навколишнього середовища:

1. Перший крок передбачає визначення відповідних стратегій управління економічною безпекою на основі різних зон економічної безпеки. Метою цього етапу є розпізнавання унікальних характеристик кожної зони економічної безпеки та впровадження найбільш доцільних й ефективних заходів у рамках обраної стратегії управління підприємством.

2. Першим кроком є встановлення набору показників, за якими можна оцінити економічну безпеку підприємства. Ці показники слугуватимуть орієнтирами для досягнення бажаного рівня економічної безпеки, особливо в умовах нестабільності. На цьому етапі важливо визначити конкретні показники, які будуть використовуватися для оцінки рівня економічної безпеки, а також визначити порогові значення, які вказують на достатній чи недостатній рівень діяльності комплексів підприємства.

3. Підприємство використовуватиме комплексний набір інструментів управління, щоб гарантувати достатній рівень економічної безпеки, навіть в умовах нестабільності навколишнього середовища.

Для забезпечення економічної безпеки підприємства аналіз зон економічної безпеки привів нас до формулювання конкретних стратегій. Кожна стратегія позначається ідентифікатором С, що показано на рис. 1.4.

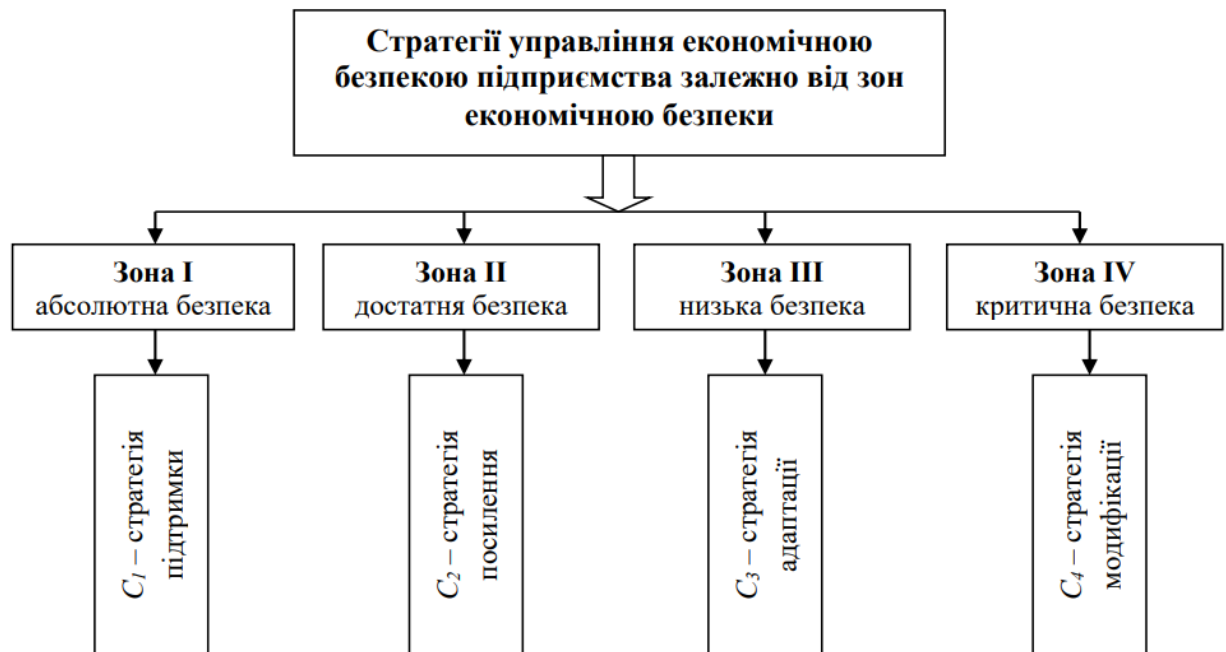

Рис. 1.4. Стратегії управління економічною безпекою підприємства залежно від зон економічною безпеки підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Визначивши та зосередившись на чотирьох ключових стратегіях, спрямованих на забезпечення економічної безпеки підприємства, ми тепер маємо можливість їх ретельно вивчити та оцінити:

- метою стратегії зміцнення є реалізація заходів, що підвищують економічну безпеку підприємства, зосереджуючись на одній-трьох функціональних складових;
- стратегія підтримки спрямована на забезпечення збереження економічної безпеки, контроль результатів діяльності та захист економічних інтересів підприємства шляхом запобігання потенційним загрозам;
- основним завданням стратегії адаптації є реалізація заходів, які узгоджують вид діяльності з конкретним ринком і навпаки, а також пристосовують компоненти економічної безпеки до конкретних вимог зовнішнього середовища;
- стратегія модифікації передбачає внесення змін, що стосуються характеру діяльності, зовнішнього ринку, суттєвих коректив елементів економічної безпеки.

Наша пропозиція передбачає реалізацію методики вибору стратегії управління економічною безпекою підприємств, що працюють в нестабільних умовах. Цей метод базується на виявленні конкретних зон економічної безпеки підприємства, які визначаються шляхом оцінки комплексного показника економічної безпеки.

I. Зона повної безпеки – це перша категорія, де підприємство має реалізувати стратегію підтримки належного рівня економічної безпеки.

II. Зміцнення економічної безпеки може здійснюватися в межах зони прийнятної (достатньої) безпеки. Конкретне місце для посилення економічної безпеки визначається на основі конкретної сфери діяльності компанії.

III. Зона нестійкої (низької, слабкої) безпеки. Пропонується реалізація плану адаптації. Внесення змін до діяльності компанії для вирішення різних аспектів складного заходу.

IV. Заборонений (необхідний) периметр безпеки. Щоб забезпечити безперервну безпечну роботу, організація повинна реалізувати план зміни стратегії економічної безпеки.

Реалізація цих стратегій розглядається як комплексний набір дій, спрямованих на досягнення цілей підвищення економічної безпеки та стимулювання зростання підприємства з урахуванням унікальних характеристик його діяльності.

Враховуючи конкретні зони економічної безпеки та впроваджуючи відповідні стратегії управління, стає можливим створення ефективних інструментів управління економічною безпекою підприємства в періоди нестабільності середовища.

Основною метою цих інструментів є впровадження заходів, які підвищують та підтримують задовільний рівень економічної безпеки підприємства в умовах нестабільності.

1.3. Особливості методики оцінювання економічної безпеки підприємства

У гонитві за стабільним і процвітаючим економічним розвитком існує проблема і, можливо, навіть нездатність точно виміряти рівень економічної безпеки на підприємстві або його потенційну відсутність. Отже, потреба в оцінці економічної безпеки підприємств в умовах нестабільності навколишнього середовища стає все більш актуальною проблемою.

Для того, щоб розробити методологію оцінки стійкої економічної безпеки підприємства, необхідно чітко визначити компоненти, які сприяють економічній безпеці підприємства, встановити конкретні критерії, що використовуються для оцінки цих компонентів, і визначити, як вони класифікуються на основі різних рівнів безпеки.

Наша увага була зосереджена на теоретичних аспектах економічної безпеки підприємств під час нестабільності, а також на проблемах, пов'язаних з вимірюванням її рівня. Це питання було досліджено такими науковцями як: Є. А. Олейніков, Р. Дронов, І. Євдокимов, О. А. Бородіна, В. Забродський, І. І. Нагорна.

Після організації та класифікації наявних ресурсів було розроблено низку моделей, методів і рекомендацій для оцінки економічної безпеки підприємств (ЕБП) (рис. 1.5).

Використаний підхід базується на таких показниках:

- індикаторний підхід;
- підхід, який фокусується на функціональності ресурсів;
- підхід, заснований на чітко визначеній програмі.

Олійніков Е. пропонує оцінювати економічну безпеку підприємства за семи складовими та використовувати специфічні критерії, адаптовані до викликів нестабільності середовища. Проте загальний критерій визначення економічної безпеки може бути не зовсім надійним через суб'єктивний характер експертних думок та невизначеності щодо кваліфікації цих фахівців

на вітчизняних підприємствах. Крім того, існують проблеми з точним прогнозуванням і розрахунком кумулятивних втрат на основі функціональних компонентів.

Отже, практичне застосування ресурсно-функціонального методу оцінки економічної безпеки в умовах нестабільності середовища можна визнати складним, неоптимальним і неточним, як зазначено вище.

Рис. 1.5. Підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [15]

Такі науковці, як Дронова Р., Євдокимова І., Бородіна О., Забродський В. вважають, що до розрахунку економічної безпеки підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища можна підходити різними способами, наприклад, за допомогою інтегрального показника, відомого як рівень економічної безпеки, або за допомогою системи показників, заснованої на часткових функціональних критеріях.

Однак важливо зазначити, що ці підходи найкраще використовувати для конкретних ситуацій, оскільки їх адаптація до сучасних умов може викликати складності та сумніви щодо їх практичного застосування.

Робота Нагорної І. привертає увагу своєю спрямованістю на десять ключових складових економічної безпеки, серед яких фінансовий, інтелектуальний, кадровий, техніко-технологічний, політико-правовий, екологічний, інформаційний, силовий, інноваційний та ретроспективний аспекти.

Після ретельного вивчення наукової літератури та розгляду перспектив підприємства щодо економічної безпеки пропонуємо оцінити різні функціональні складові економічної безпеки, які включають фінансовий, інноваційний, інтелектуальний, технічний, правовий, інформаційний, екологічний, силовий, ринковий та інтерфейсний аспекти.

Оцінка рівня економічної безпеки підприємства в періоди нестабільності є складною ієрархічною проблемою. Компоненти економічної безпеки мають якісні характеристики, які ускладнюють використання формалізованих методів оцінки. Щоб вирішити цю проблему, ми пропонуємо глибше зануритися в оцінку рівнів безпеки життєво важливих компонентів економічної безпеки підприємства в умовах нестабільності навколишнього середовища.

Оцінка фінансового аспекту розглядається як основний і вирішальний елемент оцінки економічної безпеки, оскільки фінанси виступають рушійною силою будь-якої економічної системи в ринкових умовах [19].

Фінансова безпека підприємства – це комплексна оцінка його фінансового стану як за кількісною, так і за якісною ознакою. Він служить захистом від різноманітних зовнішніх і внутрішніх загроз, ідентифікованих або потенційних, зберігаючи зважений підхід до своїх пріоритетних інтересів. Ці параметри встановлюються на основі фінансової філософії підприємства, що створює необхідні умови для сталого зростання та забезпечує фінансову підтримку як у поточному, так і в майбутньому періодах [22].

Методологічне значення наявності надійної методології оцінки фінансової стійкості компанії є вирішальним. Адже це дозволяє регулярно контролювати фінансовий стан підприємства, забезпечуючи його конкурентоспроможність на ринку. Крім того, оцінка рівня фінансової безпеки є життєво важливою при пошуку кредитів у комерційних банках.

Професор О.А. Єпіфанов, запропонував в своїй роботі, на нашу думку, найбільш універсальний підхід до оцінки фінансової стабільності [9].

Для створення кількісної методики оцінки фінансової стійкості суб'єктів господарювання запропонований ним підхід передбачає використання індикаторного методу, що супроводжується комплексною методологією, яка присвоює загальну оцінку 100 балів.

Для оцінки фінансової безпеки підприємства він пропонує розрахунок наступних показників фінансової діяльності:

- коефіцієнт зносу використовується для вимірювання ступеня зносу основних засобів компанії;
- фондоддача основних фондів є показником, який оцінює ефективність використання основних фондів;
- рентабельність активів вимірює здатність компанії отримувати прибуток від кожної одиниці валюти, інвестованої в активи. Цей показник дає уявлення про ефективність використання активів компанії;
- коефіцієнт оборотності активів — це показник, який оцінює здатність компанії отримувати дохід за рахунок поточних інвестицій і структури капіталу;
- коефіцієнт покриття вимірює достатність оборотних коштів для виконання боргових зобов'язань;
- коефіцієнт фінансування – це показник, який обчислює пропорцію загального боргу та власного капіталу у фінансовій структурі;
- коефіцієнт втрати платоспроможності показує, якою мірою приплив коштів може зменшитися через несприятливі фактори, тим самим впливаючи на здатність виконувати основні платежі.

У табл. 1.1 представлений комплексний огляд основних фінансових показників підприємства. Він містить формули, за якими розраховуються ці показники, а також їх поточні нормативні значення.

Таблиця 1.1

Система показники аналізу діяльності підприємства

Назва коефіцієнта	Формула розрахунку	Нормативне значення за основними методиками
Коефіцієнт зносу основних засобів	$K_{з.оз.} = \frac{\Phi. 1., p. 032}{\Phi. 1., p. 031}$	Менше 0,5
Фондовіддача основних засобів	$K_{ф.од.} = \frac{\Phi. 2., p. 030}{\Phi. 1., ((p. 031 \text{ стр. 3} + p. 031 \text{ стр. 4}) / 2)}$	Більше 1
Рентабельність активів	$K_{рент.ак.} = \frac{\Phi. 2., p. 150}{\Phi. 1., ((p. 280 \text{ стр. 3} + p. 280 \text{ стр. 4}) / 2)}$	Більше 0,05
Коефіцієнт оборотності активів	$K_{об.ак.} = \frac{\Phi. 2., p. 030}{\Phi. 1., ((p. 280 \text{ стр. 3} + p. 280 \text{ стр. 4}) / 2)}$	Немає
Коефіцієнт покриття загальний	$K_{покр.} = \frac{\Phi. 1., p. 260}{\Phi. 1., 620}$	Критичне значення = 2. Значення = 2-2,5 свідчать, що фірма вчасно ліквідує свої борги
Коефіцієнт фінансування	$K_{фін} = \frac{\Phi. 1., p. (430 + 480 + 620 + 630)}{\Phi. 1., p. 380}$	Менше 1
Коефіцієнт втрати платоспроможності	$K_{втр.платоспр.} = K_{покр. на к.р.} + \frac{3}{12} ** (K_{покр. на к.р.} - 2)$	Значення не повинно бути менше 1

Джерело: [21]

Ці значення служать цінними орієнтирами і широко рекомендуються в різних джерелах фінансового та економічного аналізу, включаючи підручники та методології. Ця таблиця є цінним інструментом для оцінки фінансового стану підприємства.

Науковці Поддерогін А. М., Ковальов В. В., Шеремет А. Д., Сайфулін Р. С. [12] сприяли розробці «Методики проведення поглибленого аналізу

фінансово-економічного стану неплатоспроможних підприємств і організацій», створений Агентством з питань банкрутства підприємств та організацій.

Оцінка фінансової стійкості підприємства проводиться за формулою, представленою професором А.О. Єпіфановим [12], як викладено в обраній методиці.

$$\left\{ \begin{array}{ll} I = \sum_{i=1}^n MAX_i * P_i & \\ P_i = 1 & k_i \geq t_i \\ P_i = 0,5 & k_i \in t_i \\ P_i = 0 & k_i \leq t_i \end{array} \right. \quad (1.1)$$

Рівень фінансової безпеки оцінюється інтегральною оцінкою «I», при цьому і-й фактор вимірюється максимальною кількістю балів MAX_i. Крім того, враховується поправочний коефіцієнт P_i.

I-й коефіцієнт представлений k_i, що позначає його справжнє значення.

Табл. 1.2 представляє пропонування розподіл внеску кожного з семи коефіцієнтів (індикаторів) у загальний результат.

Таблиця 1.2

**Максимальні бальні оцінки в розрізі окремих коефіцієнтів
(індикаторів)***

Назва коефіцієнта (індикатора)	Максимальна кількість балів
Коефіцієнт зносу основних засобів	10
Фондовіддача основних засобів	10
Рентабельність активів	10
Коефіцієнт оборотності активів	10
Коефіцієнт покриття	20
Коефіцієнт фінансування	20
Коефіцієнт втрати платоспроможності	20
Максимально можлива кількість балів	100

Джерело: сформовано автором

Наступний крок передбачає застосування поправочного коефіцієнта. Цей коригувальний коефіцієнт розділений на три різні діапазони (0, 0,5, 1) і залежить від конкретного інтервалу, в якому знаходиться значення окремого коефіцієнта (також відомого як індикатор) (як зазначено в табл. 1.3).

Коригувальний коефіцієнт, який використовується в цьому контексті, отримано з фактичних економічних даних, характерних для України. Це логічно пов'язано з економічною природою кожного вищезгаданого показника, що, у свою чергу, впливає на визначення порогових значень для діапазонів коефіцієнтів.

Таблиця 1.3

**Визначення поправочного коефіцієнта за ключовими показниками
(індикаторами)***

Назва коефіцієнта (індикатора)	Поправочний коефіцієнт		
	0	0,5	1
Коефіцієнт зносу основних засобів	>0,60	0,45-0,60	<0,40
Фондовіддача основних засобів	<1,00	1,00-2,00	>2,00
Рентабельність активів	<0,00	0,00-0,05	>0,05
Коефіцієнт оборотності активів	<0,50	0,50-0,90	>0,90
Коефіцієнт покриття	<0,80	0,80-1,00>1,50	1,00-1,50
Коефіцієнт фінансування	>1,10	0,90-1,10	<0,90
Коефіцієнт втрати платоспроможності	<0,85	0,85-1,00	>1,00

Джерело: сформовано автором

Результати аналізу вказують на рівень фінансової безпеки підприємства, надаючи цінну інформацію:

- рівень безпеки встановлений у високому діапазоні від 90 до 100;
- рівень безпеки в діапазоні від 70 до 90 вважається нормальним;
- рівень безпеки до кризи коливається від 40 до 70;
- рівень безпеки досягає критичної точки від 0 до 40.

Коли справа доходить до досягнення рівня фінансової безпеки, який

вважається незначним, є певні фактори, які необхідно брати до уваги.

Коли рівень безпеки підприємства підвищується між рівнями, йому призначається вищий рівень безпеки. Для прикладу, якщо рівень фінансової безпеки підприємства дорівнює 40, то воно відноситься до категорії підприємств із докризовим рівнем безпеки.

Підприємство працює на значно вищому рівні за рахунок інноваційної складової. Цей компонент охоплює серію прогресивних і трансформаційних змін, які постійно відбуваються всередині підприємства, як з точки зору часу, так і фізичного розташування.

Створено методику оцінки безпеки інноваційної конкурентоспроможності, що дозволяє як кількісно, так і якісно оцінювати рівень інноваційного розвитку.

Ця методологія використовує факторний аналіз для розрахунку 12 показників, як показано в табл. 1.4.

Вивчаючи різні чинники для визначення комплексного показника, можна отримати цінну інформацію щодо суспільного прогресу в різних аспектах життя. Ці чинники також відіграють вирішальну роль у стимулюванні інноваційного процесу в суб'єктах господарювання. Отже, цей аналіз допомагає визначити як сильні, так і слабкі сторони інноваційних починань підприємства та поточних зусиль з модернізації. Крім того, це дозволяє чітко зрозуміти позицію підприємства по відношенню до інших з точки зору інновацій.

Для визначення переваги господарюючого суб'єкта над конкурентами важливо визначити його основні переваги та оцінити витрати, понесені для їх досягнення. Рівень інноваційного розвитку суб'єкта господарювання є ключовим показником його конкурентоспроможності.

Проводячи факторний аналіз показників інноваційної конкурентоспроможності, можна запропонувати стратегії активізації інноваційної сфери в контексті модернізації та розвитку економіки.

Таблиця 1.4

**Перелік показників оцінки інноваційної безпеки
(конкурентоспроможності)**

Мікрорівень (підприємство)
1. частка працівників з вищою освітою в загальній чисельності тих, що працюють на підприємстві;
2. співвідношення витрат на навчання і підготовку персоналу, пов'язаних з інноваціями і загального обороту підприємства;
3. співвідношення витрат на дослідження і розробки і загального обороту підприємства;
4. співвідношення субсидій з різних джерел (регіонального, місцевого, благодійних фондів) на інноваційну діяльність і загальних витрат на інновації;
5. частка впроваджених інновацій на підприємстві в загальному числі інновацій, впроваджених в галузі;
6. питома вага контрактів співпраці з підприємствами середньої і малої форм з питань науково-технічного розвитку, що доводяться на дане підприємств, до загальної кількості контрактів;
7. співвідношення витрат підприємства на інновації і загального обороту підприємства;
8. питома вага обсягу продажів продукції, що піддані значним технологічним змінам або знов впроваджено, в загальному обороті продукції підприємства;
9. питома вага об'єму продажів продукції, що була удосконалена, в загальному обороті продукції підприємства;
10. питома вага патентів, що приходяться на дане підприємство, в загальному числі патентів, зареєстрованих в галузі;
11. частка використаних нових торгових марок, що доводяться на підприємство, в загальному числі використаних нових торгових марок в галузі;
12. частка кількості реєстрацій частин проекту, що доводяться на дане підприємство, загальному числі реєстрацій в галузі.

Джерело: сформовано автором

Для оцінки рівня інноваційної безпеки рекомендується використовувати альтернативну методику та враховувати наступні показники:

- коефіцієнт впровадження для інноваційних видів продукції ($Ki.n.$):

$$Ki.n. = \frac{N_{i.n.}}{N_{з.п.}}, \quad (1.2),$$

де $N_{i.n.}$ - кількість інноваційних видів продукції, яка продукується підприємством;

$N_{з.п.}$ - загальна кількість видів продукції, яка продукується підприємством;

- частка інноваційних підходів, що використовуються у виробничому, управлінському та обслуговуючому процесі ($Ki.під.$):

$$Ki.nig. = \frac{\sum B_i}{\sum B_n} \quad (1.3),$$

де $\sum B_i$ – сума витрат на інновації;

$\sum B_n$ – загальна сума витрат на виробництво/реалізацію продукції.

Завдяки використанню математичної статистики було проведено масштабне дослідження для визначення та встановлення порогових значень для рівнів інноваційної безпеки, як зазначено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Зведена таблиця показників за рівнями інноваційної безпеки

Показники	Рівень інноваційної безпеки			
	Абсолютна безпека	Задовільна безпека	Незадовільна безпека	Критична безпека
$Ki.n.$	$Ki.n. \geq 0,272$	$0,183 \leq Ki.n. \leq 0,272$	$0,094 \leq Ki.n. \leq 0,183$	$Ki.n. \leq 0,094$
$Ki.nid.$	$Ki.nid. \geq 0,138$	$0,09 \leq Ki.nid. \leq 0,138$	$0,044 \leq Ki.nid. \leq 0,09$	$Ki.nid. \leq 0,044$

Джерело: сформовано автором

Інтелектуальний аспект відіграє вирішальну роль у збереженні та розвитку інтелектуального потенціалу організації. Це передбачає захист прав інтелектуальної власності та використання колективних знань і досвіду робочої сили. Для того, щоб оцінити рівень інтелектуальної складової потрібно використати наведені нижче коефіцієнти:

- коефіцієнт для визначення кваліфікації працівників підприємства;
- інтелектуально озброєність;
- норма доходності співробітників підприємства від використання інтелектуальної власності.

Рівень інтелектуальної безпеки всередині компанії безпосередньо залежить від коефіцієнтів кваліфікації співробітників, інтелектуально озброєності та рівня рентабельності використання інтелектуальної власності. Подібно до фінансової безпеки, інтелектуальну безпеку можна класифікувати за чотирма рівнями: абсолютний, задовільний, незадовільний і критичний.

Технічна складова оцінює, наскільки обладнання та технології, що використовуються компанією, відповідають сучасним світовим стандартам щодо ефективності використання ресурсів.

Для оцінки техніко-технологічних можливостей підприємства з урахуванням їх економічної ефективності рекомендуються такі показники:

- частина продуктів компанії, яка перевершує та відповідає

найкращим світовим аналогам;

- відсоток технологічного обладнання, що відповідає світовим аналогам;

- відсоток продуктів, вироблених компанією, які захищені патентами;

Рівень технічної безпеки підприємства прямо пропорційний значенням цих показників.

Складові технічної безпеки залишаються незмінними. Економічна безпека підприємства поділяється на чотири рівні: абсолютний, задовільний, незадовільний і критичний, кожен з яких представляє різний ступінь стабільності.

У юридичному аспекті є кілька загроз безпеці, які необхідно розглянути.

До них належать неадекватні правові гарантії інтересів компанії в різних ділових документах і контрактах, порушення законних прав компанії та її працівників, випадкове або навмисне розголошення важливої комерційної інформації й порушення норм патентного права.

Для оцінки правової безпеки пропонується враховувати такі показники:

- значну вагу займає частка судових та арбітражних справ у загальній кількості господарських договорів підприємства;

- частка успішних судових та арбітражних справ від загальної кількості розглянутих судових справ вимірюється метрикою;

- включає питому вагу отриманих і сплачених штрафів до загальної суми зобов'язань за господарськими договорами;

- включає питому вагу отриманих і сплачених штрафів до загальної суми зобов'язань за господарськими договорами.

Рівень політико-правової безпеки підприємства можна визначити, аналізуючи різні фактори. До них входить відсоток успішних судових і арбітражних справ, як поточних, так і попередніх, а також частка витрат на юридичну підтримку по відношенню до загальних виробничих витрат. Крім

того, важливими показниками є частка судових та арбітражних справ у загальній кількості господарських договорів, а також значущість штрафів у загальних зобов'язаннях за господарськими договорами. Чим вищі ці значення, тим вищий рівень політичної й правової безпеки для підприємства. Варто зазначити, що оцінку правової безпеки можна класифікувати за трьома рівнями: абсолютний, задовільний і критичний.

Визначення рівня інформаційної складової економічної безпеки базується на частці неповної, недостовірної та суперечливої інформації, яка використовується під час прийняття рішень в управлінні.

При оцінці ступеня інформаційної безпеки вважаємо за доцільне використовувати коефіцієнти, розроблені С.М. Ілляшенко [8]:

Три коефіцієнти, про які тут йдеться, це «коефіцієнт повноти, коефіцієнт точності інформації та коефіцієнт суперечливості інформації».

Кількість інформації можна вимірювати в різних форматах, таких як сторінки А4, кількість текстових символів, кілобайти, мегабайти тощо.

Екологічний аспект стосується дотримання екологічних норм у технологіях і виробничих процесах, а також зменшення негативного впливу забруднення на підприємства. Це включає мінімізацію втрат, спричинених забрудненням навколишнього середовища.

Для оцінки ступеня екологічної безпеки рекомендую використовувати показник, запропонований С.М. Ілляшенко [8], за якою розраховується середньозважений рівень питомих факторів.

Силовa складова визначається кількома негативними діями, серед яких: умисне ураження окремих осіб, зокрема керівництва та провідних спеціалістів підприємства, як через фізичні, так і моральні дії, з наміром заподіяти шкоду своєму фізичному та психологічному благополуччю, а також їх репутація та фінансова стабільність, становить суттєву загрозу для безперебійної роботи підприємства; участь у згубній поведінці, яка завдає шкоди активам компанії, ставить під загрозу цінність її ресурсів і ставить під загрозу її економічну автономію (зокрема, несанкціонований доступ до

конфіденційної інформації компанії, участь у промисловому шпигунстві, поширення неправдивої інформації та знищення важливих даних, в тому числі).

Пропонуємо визначити компонент потужності на основі наведених нижче показників: питома вага витрат на охорону підприємства в загальній структурі витрат на виробництво; компанія забезпечує своїх співробітників службою безпеки. Із зростанням значення цих показників підвищується рівень силової складової економічної безпеки. Силу складову економічної безпеки підприємства можна розділити на три рівні: високий, середній і низький.

Таким чином, питанням забезпечення економічної стабільності на підприємствах значну увагу приділяли як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Проте загальноприйнятого визначення поняття «економічна безпека» не існує. Тим не менш, існує загальний консенсус щодо тлумачення цього економічного поняття без суттєвих відмінностей у підходах. Найбільш загальне визначення можна підсумувати таким чином: економічна стабільність фірми залежить від оптимального використання корпоративних ресурсів, включаючи капітал, персонал, інформацію та технології, обладнання й права, а також підприємницькі можливості. Це забезпечує його стабільну роботу, швидкий науково-технічний прогрес і соціальний розвиток, а також захист від внутрішніх і зовнішніх перешкод і негативних впливів.

На нашу думку, вчені нехтували належним чином розглядати питання економічної стабільності бізнесу в періоди невизначеності. Вивчаючи наукові праці, ми сформулювали наступне визначення: в умовах нестабільності економічна безпека підприємства досягається шляхом оптимального використання корпоративних ресурсів, у тому числі його потенціалу, що приводить до стану максимальної захищеності та стійкості проти внутрішніх і зовнішніх економічних загроз. Це дає можливість сталого розвитку в умовах ринкової системи та нестабільності національної

економіки; фінансова стійкість підприємства залежить від багатьох факторів, у тому числі від здатності його керівництва та спеціалістів ефективно нівелювати потенційні загрози та протидіяти згубному впливу негативних елементів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

Концепція економічної безпеки підприємства охоплює декілька основних функціональних складових, до яких належать: ефективне використання корпоративних ресурсів є ключовим аспектом фінансової складової; підприємство орієнтується на розвиток свого інноваційного потенціалу шляхом створення інноваційної складової; інтелектуальний аспект включає захист і розширення інтелектуальних активів організації, що включає захист прав інтелектуальної власності та використання колективних знань і досвіду робочої сили компанії; технічний аспект передбачає впровадження передових технологій, які відповідають світовим стандартам щодо оптимізації використання ресурсів; юридична складова діяльності компанії передбачає забезпечення дотримання чинного законодавства та юридичний супровід; вся діяльність підприємства забезпечується як інформаційною, так й аналітичною складовою; екологічний аспект спрямований на зменшення забруднення навколишнього середовища; силовий компонент компанії зосереджений на захисті фізичного благополуччя своїх співробітників, зокрема менеджерів, і захисту своїх активів; ринкова складова стосується узгодження внутрішніх можливостей розвитку компанії із зовнішніми факторами; надійність взаємодії з економічними контрагентами – важливий аспект інтерфейсної складової. Як практичний досвід, так і наукові дослідження свідчать про те, що організація сучасної підприємницької діяльності потребує суттєвого перегляду, зокрема створення комплексної системи оцінки економічної безпеки та впровадження практичних стратегій управління безпекою підприємства в умовах невизначеності. Ця система повинна враховувати потенційні негативні наслідки, які будь-яка сторона або економічна дія можуть мати щодо підприємства

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «КОД»

2.1. Аналіз впливу зовнішнього середовища на економічну безпеку підприємств досліджуваної галузі

Ефективне управління економічною безпекою має вирішальне значення для успішної роботи будь-якого підприємства в динамічному середовищі. При розробці стратегії управління економічною безпекою важливо визначити фактори, що впливають на економічну безпеку підприємств поліграфічної галузі. На наш погляд, важливе місце в системі управління економічною безпекою займає оцінка зовнішніх і внутрішніх впливів на підприємство. Важливо відзначити, що поліграфічні підприємства повинні постійно пристосовуватися до змін факторів, які безпосередньо впливають на безпеку їх експлуатації, а також зовнішнього середовища, яке опосередковано впливає на стабільність підприємства.

Безпосередній вплив на безпеку поліграфічних підприємств мають наступні групи факторів:

- чинники, пов'язані з політикою та правом (зміни в політичній системі держави, зміни в законах, зміни в податковій політиці, політична нестабільність, неефективні системи державного регулювання, поширена корупція тощо);
- фактори персоналу охоплюють різні елементи, такі як виснаження, плинність кадрів, фізичне старіння, знання, кваліфікація, неповний робочий день в організації;
- динаміка ринку, така як частка ринку та конкурентні позиції, відіграє значну роль у формуванні ринку;
- відсутність інноваційних досягнень у цій конкретній галузі, проблеми, пов'язані з впровадженням нових ідей у практичне застосування, і

відсутність підтримки для підприємств, які віддають перевагу інноваціям, все це науково-технічні фактори, які сприяють розвитку цієї проблеми;

- різноманітні економічні чинники, такі як стан економіки, рівень інфляції, інвестиційний клімат, розвиток інфраструктури, умови кредитування, зміни в кредитній системі, конкуренція на ринку, коливання цін та дефіцит кваліфікованих працівників, мають значну роль у формуванні загального ландшафту;

- фактори, пов'язані з навколишнім середовищем, такі як ступінь забруднення та зміни в екологічних нормах;

- зміна рівня життя населення та соціальна нестабільність є одними з соціальних та культурних факторів, які вплинули на цю ситуацію;

- наявність і доступність ресурсів, на які впливають природні фактори.

У результаті опитування виявлено вагові коефіцієнти для кожної групи факторів, які необхідно враховувати при забезпеченні економічної безпеки підприємств поліграфічної галузі.

Найбільше значення мають економічні фактори, які складають 23% усіх чинників. Складні економічні умови в окремих регіонах країни сприяють цій важливості. Крім того, дані фактори відіграють вирішальну роль у різних аспектах економічної безпеки підприємств поліграфічної галузі, включаючи фінансову стабільність, ефективність виробництва, конкурентоспроможність на ринку та інновації.

Політико-правові чинники посідають друге місце зі значним ваговим коефіцієнтом 18%. Це пов'язано з тим, що будь-яка нестабільність або часті зміни законодавства в цій сфері можуть значно знизити функціональну стабільність підприємства.

Екологічний (15%), науково-технічний (13%) та соціокультурний (12%) аспекти, оскільки тісно пов'язані із законодавством у сфері екології та охорони навколишнього середовища, темпи науково-технічного прогресу та значна соціальна нестабільність усередині країни.

Завдяки експертному опитуванню вдалося виявити ступінь впливу різних груп факторів на економічну безпеку підприємств. На ринкову складову економічної безпеки підприємства насамперед впливають політико-правові фактори, про що свідчить 5-бальна оцінка за 5-бальною системою. Дещо нижчим є вплив цих факторів на соціальну складову та фінансову стабільність – 4,5 та 4 бали відповідно.

Експерти встановили, що найбільший вплив на соціальну стійкість має група кадрових факторів, отримавши ідеальну оцінку 5 із 5. Вони стверджують, що ці фактори можуть мати суттєвий вплив, який становить 4 бали за 5-бальною шкалою, на різні аспекти економічної безпеки підприємств поліграфічної галузі, включаючи виробництво, організацію, управління та інновації.

Ринкова складова стійкості діяльності поліграфічних підприємств в першу чергу формується ринковими факторами, які мають найбільший рівень впливу (5 балів). Інноваційна та фінансова складові стійкості підприємства також зазнають значного впливу, хоча й у дещо меншому ступені (4 бали).

За оцінками експертної групи, вплив науково-технічних факторів має найбільше значення при розгляді інноваційної складової безпеки (5 балів), виробництва (4,5 бала), безпеки ринку (4 бали).

Коли йдеться про забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємств, важливо враховувати значний вплив економічних факторів. Експерти встановили, що ці фактори мають виключно високий або майже високий ступінь впливу на всі аспекти економічної безпеки підприємства, оцінивши їх у межах від 5 до 4 балів.

Вплив факторів зовнішнього середовища на економічну безпеку коливається дещо меншою мірою, але залишається високозначним і коливається від 3,5 до 4,5 балів. При розгляді виробничих, інноваційних та ринкових аспектів економічної безпеки вкрай важливо враховувати конкретні фактори зовнішнього середовища, кожному з яких присвоюється вага 4 бали.

Основний вплив природних факторів на підприємства полягає в їх впливі на виробничий аспект економічної безпеки підприємства.

Ступінь впливу природних факторів експертами оцінено до максимальної бальної оцінки 4,5 саме для цього компонента.

На соціальну стійкість (4,5 бали) та виробничо-організаційні й управлінські аспекти (4 бали) підприємств поліграфічної галузі суттєвий вплив мають соціальні та культурні фактори зовнішнього середовища.

Вплив на економічну безпеку підприємств можна виміряти з урахуванням різних факторів. За середніми оцінками, найвищий рівень впливу має група економічних факторів (4,71 бали), потім йдуть політико-правові (3,93 бали), кадрові та науково-технічні (3,86 бали). Крім того, значний вплив мають фактори зовнішнього середовища (3,71 бали).

Для визначення ймовірності негативного впливу різних факторів на економічну безпеку поліграфічних підприємств використовувався метод експертних оцінок (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Вплив факторів на економічну безпеку підприємств поліграфічної галузі

Складова економічної безпеки	Політико-правові фактори	Кадрові фактори	Ринкові фактори	Науково-технічні фактори	Економічні фактори	Екологічні фактори	Природні фактори	Соціально-культурні фактори
Виробнича	0,37	0,32	0,2	0,46	0,48	0,43	0,2	0,33
Організаційно-управлінська	0,31	0,41	0,22	0,22	0,4	0,24	0,2	0,37
Соціальна	0,46	0,35	0,31	0,2	0,41	0,22	0,19	0,46
Інноваційна	0,44	0,2	0,38	0,47	0,38	0,21	0,23	0,24
Фінансова	0,46	0,26	0,35	0,3	0,49	0,2	0,3	0,25
Інвестиційна	0,4	0,31	0,46	0,4	0,47	0,32	0,24	0,31
Ринкова	0,4	0,33	0,42	0,2	0,43	0,31	0,21	0,26
Загальна стійкість	0,41	0,31	0,33	0,32	0,44	0,28	0,22	0,32

Джерело: сформовано автором

Високі оцінки експертів у табл. 2.1 свідчать про ймовірність негативних наслідків для економічної безпеки підприємств поліграфічної галузі внаслідок

дії різних факторів у межах від 22% до 44%. Ці рейтинги підкреслюють нестабільні умови, з якими зіштовхуються дані підприємства.

В умовах нестабільності все більш важливим стає створення та впровадження ефективної системи управління економічною безпекою. Основними джерелами потенційного негативного впливу є економічні чинники (44%) та політико-правові фактори (41%). Ринкові фактори (33%) також становлять значний ризик, який можна пояснити хиткістю глобальної позиції країни та необхідністю йти на компроміси для її зміцнення. Крім того, на зовнішнє середовище, ймовірно, впливають науково-технічні фактори (31%), а також кадрові чинники (32%), які можна пояснити демографічними змінами та уповільненням інноваційних досягнень у даній галузі.

Побудовано графічну модель для оцінки рівня впливу та можливого негативного впливу різних факторів на економічну безпеку поліграфічних підприємств.

На рис. 2.1 представлено комплексну графічну модель, яка ілюструє загальний негативний вплив складових економічної безпеки на поліграфічні підприємства.

Рис. 2.1. Графічне відображення моделі рівня негативного впливу складових економічної безпеки підприємств поліграфічної галузі, %

Джерело: сформовано автором

Негативний вплив на економічну безпеку підприємств поліграфічної галузі спричиняють, перш за все, економічні фактори, зокрема економічна нестабільність, умови кредитування, інфляція. Ці фактори потенційно можуть призвести до втрати економічної безпеки підприємства до 40%, а за наявності нестабільності навколишнього середовища – навіть до 60%. Це пов'язано з тим, що ці економічні фактори суттєво впливають на всі аспекти економічної безпеки таких підприємств.

З відривом відстають політичні та правові фактори, такі як нестабільність законодавства, зміни в оподаткуванні, політична нестабільність, неефективна система державного регулювання та високий рівень корупції. Ці фактори можуть призвести до втрати до 30% загальної безпеки.

Вплив інших складових, за винятком природних факторів, які вважаються найменш впливовими на економічну безпеку підприємств, відносно подібний.

Проте цей вплив має значну вагу, що становить приблизно 15% від загального рівня економічної безпеки.

Комплексна основа, що окреслює шкідливий вплив факторів навколишнього середовища на безпеку підприємств поліграфічної галузі, обґрунтовує вкрай важливу необхідність для підприємств, які прагнуть підтримувати задовільний рівень економічної безпеки, ретельно враховувати вплив конкретних факторів у межах їх операційних аспектів, які є невід'ємними компонентами підприємства та його економічної безпеки.

2.2. Загальна характеристика ТОВ «КОД» та оцінка ключових техніко-економічних показників досліджуваного підприємства

Виробнича база ТОВ «КОД» є високорозвиненою і орієнтована на виготовлення високоякісної поліграфічної, рекламної, етикеточної та пакувальної продукції.

Основною метою ТОВ «КОД» є постачання високоякісних продуктів клієнтам, задоволення їхніх потреб та зміцнення міцних зв'язків із компанією.

Основною метою підприємства є постійне підвищення якості поліграфічних послуг і продукції, що забезпечує задоволення потреб споживачів.

Підприємство володіє різноманітним набором можливостей у галузі поліграфічних послуг, що дозволяє виробляти широкий спектр поліграфічної продукції.

У сфері рекламних послуг існує різноманітний набір пропозицій, які охоплюють створення друкованих матеріалів, таких як листівки, буклети, проспекти, брошури та плакати. Ці матеріали спеціально розроблені для сприяння просуванню бізнесу та доповнюються повним спектром послуг поліграфічного друку.

Крім того, підприємство активно просувається до впровадження передових технологій і найсучаснішого обладнання, забезпечуючи максимальну ефективність і досконалість у своїй діяльності. Це включає в себе включення різноманітних конструкцій для різних структур, що є важливим компонентом загального процесу. Крім того, вони використовують техніку офсетного аркушового друку та фольгування, завдяки чому створюються складні рельєфні візерунки.

Основною метою ТОВ «КОД» є нагляд за контролем якості та забезпечення належної комплектації продукції на кожному етапі її життєвого циклу, від розробки та виробництва до продажу та післяпродажного обслуговування.

Основною метою є забезпечення безперебійного функціонування в рамках параметрів ринкової економіки. Це передбачає підвищення конкурентоспроможності на ринку поліграфічних послуг та розширення сфери продажу, а також розширення присутності підприємства на внутрішньому ринку поліграфічних послуг, з особливим акцентом на Кіровоградській області. Завдяки досягненню цих цілей підприємство в

кінцевому підсумку реалізує свою основну мету досягнення запланованого рівня прибутковості.

На рис. 2.2 показано різноманітні структурні підрозділи в організаційній структурі ТОВ «КОД».

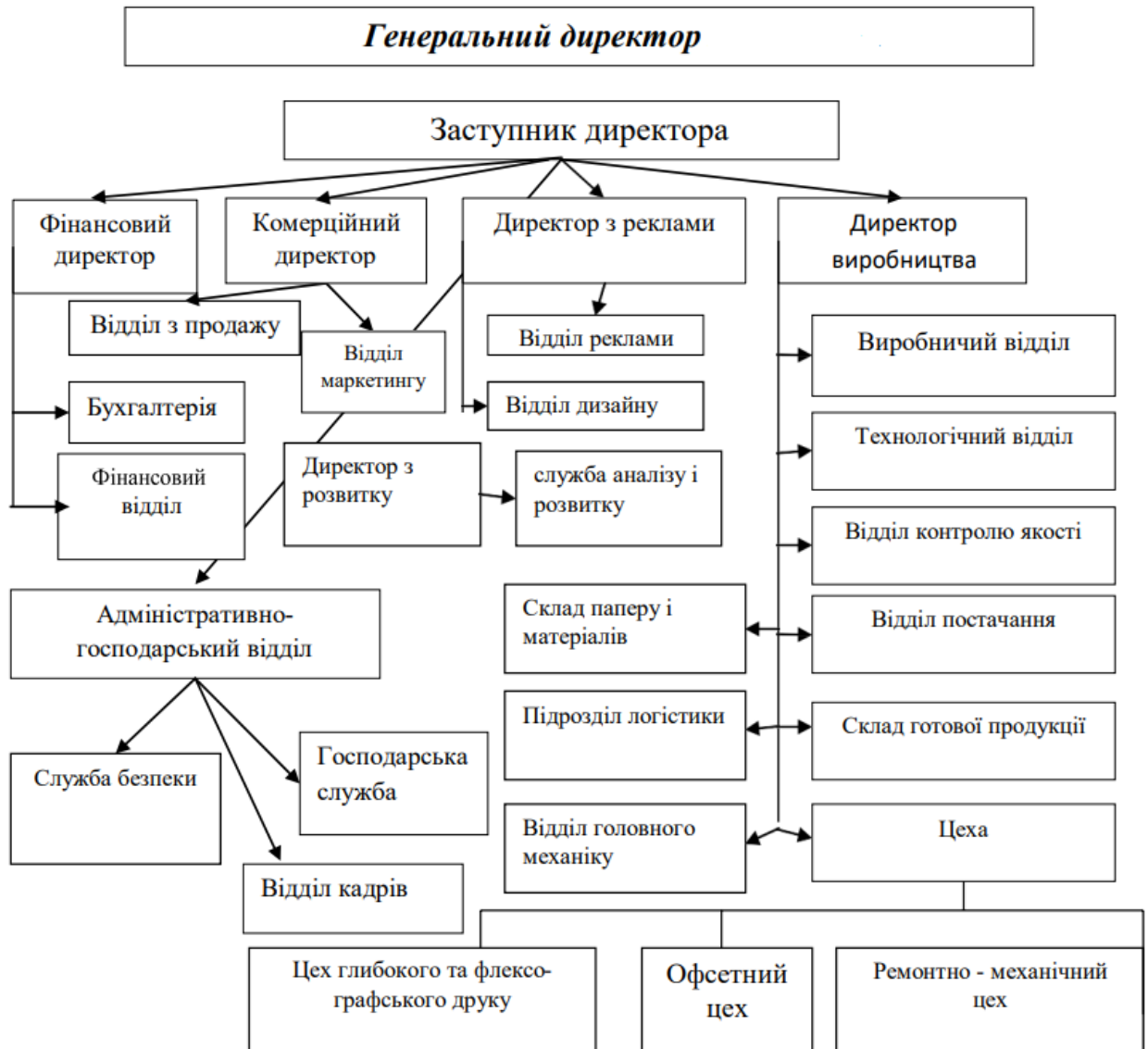

Рис. 2.2. Схематичне відображення організаційної структури управління ТОВ «КОД»

Джерело: сформовано автором

Організаційна структура ТОВ «КОД» відрізняється багаторівневістю.

Під контролем генерального директора знаходиться значна кількість відділів підприємства.

Розглядаючи рис. 2.2, стає очевидним, що досліджене підприємство працює на основі ієрархічної структури, що складається з трьох рівнів. Ця структура дозволяє делегувати повноваження щодо прийняття рішень особам в організації, які володіють найбільш відповідними навичками та досвідом, забезпечуючи тим самим вибір найбільш оптимальних варіантів.

У ТОВ «КОД» можна знайти широкий вибір поліграфічних рішень. Підприємство спеціалізується на точному різанні, створенні буклетів із різними варіантами палітурки, як скоби, пружини та термобіндер. Підприємство пропонує варіанти жорсткої палітурки. Крім того, надає додаткові послуги, такі як нумерація, персоналізація, фінішна обробка, перфорація та ламінування як у пакетному, так і в рулонному форматах.

ТОВ «КОД» має ієрархічну структуру підпорядкованості, відому як лінійно-функціональна ієрархія, яка широко поширена на багатьох підприємствах. Ця структура дозволяє вищому керівництву ефективно вирішувати критичні питання та стратегічні проблеми, сприяючи ефективній співпраці із зовнішнім середовищем. Поточні управлінські обов'язки делеговані керівникам підрозділів, що дозволяє функціонально розподілити організаційно-управлінську діяльність.

Менеджмент отримує необхідні умови для впровадження, коли організаційна структура підприємства досягає стратегічного потенціалу та плавно інтегрується у підприємство.

Забезпечення стратегічної стабільності суб'єктів господарювання значною мірою залежить від вирішальної здатності забезпечувати фінансові ресурси як для поточної діяльності, так і для інвестиційних ініціатив.

Використання як основного, так і оборотного капіталу відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективної роботи підприємства.

Окрім засобів виробництва, активи компанії охоплюють різні інші цінні ресурси, які ретельно задокументовані на окремому балансі.

Під основними засобами розуміються матеріальні активи, які використовуються в господарській діяльності протягом понад 365 днів з

моменту їх первинного введення в дію та підлягають поступовому зносу внаслідок як фізичного, так і морального зносу.

Повна вартість оборотного капіталу компанії, яка складається з її виробничих фондів, ефективно використовується в кожному виробничому циклі, сприяючи тим самим виробництву високоякісної продукції. Для ґрунтовного аналізу звернемося до спрощеної фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва за 2018-2022 роки.

Детальну інформацію щодо балансу активів можна знайти в табл. 2.2-2.3.

Таблиця 2.2

Аналіз активів балансу ТОВ «КОД», тис. грн

Актив	Код строки	31.12. 2018	31.12. 2019	31.12. 2020	31.12. 2021	31.12. 2022
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ						
Основні засоби						
залишкова вартість	030/1010	696,1	685,7	735,1	741,5	757,1
первісна вартість	031/1011	935,4	951,7	1 019,5	1 037,5	1 056,8
знос	032/1012	239,3	266,0	284,4	296,0	299,7
Усього по розділу I	080	696,1	685,7	735,1	741,5	757,1
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ						
Дебіторська заборгованість за розрахунками		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
з бюджетом	170/1135					
по виданим авансам	180/1130					
по нарахованим доходам	190					
по внутрішнім розрахункам	200					
Інша поточна дебіторська заборгованість	210/1155	310,3	337,2	314,3	297,4	205,7
Поточні фінансові інвестиції	220/1160					
Грошові кошти та їх еквіваленти		32,0	21,6	331,0	383,1	468,1
в національній валюті	230/1167	32,0	21,6	331,0	383,1	468,1
Усього по розділу II	260	342,3	358,8	645,3	680,5	673,8
III. ВИТРАТИ МАЙБУТНІЙ ПЕРІОДІВ	270/1170					
IV. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ ТА ГРУПИ ВИБУТТЯ	280/1200					
БАЛАНС	280/1300	1 038,4	1 044,5	1 380,4	1 422,0	1 430,9

Джерело: сформовано автором на основі звітності ТОВ «КОД»

У 2022 році активи компанії зросли на 1% і склали 1 430,9 тис. грн, що на 42,0 тис. грн більше порівняно з минулим роком на 1 422,0 тис. грн. Таке

зростання вартості активів можна пояснити постійним зростанням необоротних активів на 1%, що становить 6,0 тис. грн, з 2021 по 2022 роки. Важливо зазначити, що з 2018 року спостерігається стійка тенденція до зростання накопичення активів.

Таблиця 2.3

Горизонтальний аналіз активів балансу ТОВ «КОД»

Актив	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ				
Основні засоби				
залишкова вартість	-1%	7%	1%	2%
первісна вартість	2%	7%	2%	2%
знос	11%	7%	4%	1%
Усього по розділу I	-1%	7%	1%	2%
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ				
Інша поточна дебіторська заборгованість	9%	-7%	-5%	-31%
Поточні фінансові інвестиції				
Грошові кошти та їх еквіваленти	-33%	1432%	16%	22%
в національній валюті	-33%	1432%	16%	22%
в т.ч. касі				
в іноземній валюті				
Інші оборотні активи				
Усього по розділу II	5%	80%	5%	-1%
III. ВИТРАТИ МАЙБУТНІЙ ПЕРІОДІВ				
IV. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ ТА ГРУПИ ВИБУТТЯ				
БАЛАНС	1%	32%	3%	1%

Джерело: сформовано автором на основі звітності ТОВ «КОД»

Протягом усього досліджуваного періоду спостерігалася постійна тенденція зростання необоротних активів. Цей сплеск був здебільшого зумовлений зростанням залишкової вартості основних фондів протягом 2022 року на 2% (+16 тис. грн).

Протягом аналізованого періоду спостерігалася коливання складу оборотних активів. Зокрема, у 2021 році спостерігалася зростання на 5% (+35 тис. грн), а в 2022 році – падіння на 1% (-7,0 тис. грн).

Існуючі активи здебільшого склалися з двох елементів: іншої дебіторської заборгованості та грошових коштів і їх еквівалентів. У той час як у 2022 році спостерігалася помітне зниження першого показника – на 92 тис. грн, або на 31%, другий стабільно зростає протягом аналізованого періоду.

Зокрема, у 2021 році він зріс на 16%, а у 2022 році – ще на 22% і склав 468,1 тис. грн.

Рис. 2.3 демонструє візуальне представлення руху цих значних активів.

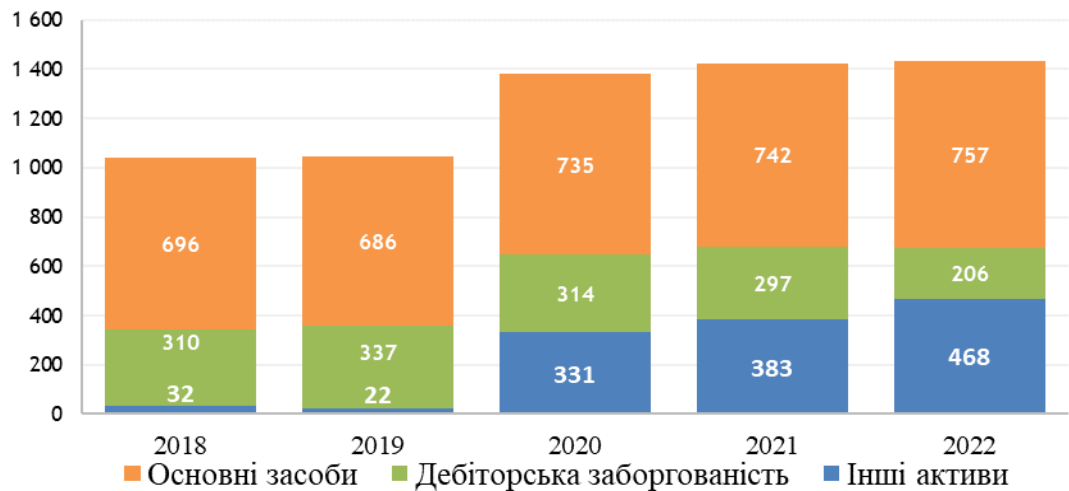

Рис. 2.3. Динаміка основних активів, тис. грн

Джерело: сформовано автором

Після ретельного вивчення розрахункових даних було зроблено наступні висновки:

1. З 2018 по 2022 роки активи компанії постійно зростали. Це помітне зростання активів є незаперечним доказом зміцнення економічного потенціалу підприємства та його позиції на ринку;

2. За аналізований період найбільшу частку активів становили необоротні та оборотні активи. Зокрема, у 2019 році порівняно з попереднім роком відбулося зростання вартості необоротних активів на 7%. Цей висхідний тренд продовжився у 2020 році зі зростанням на 1%, а в 2022 році відбулося ще одне зростання на 2%;

3. Загальна сума оборотних активів зазнала чистого збільшення на 28 тис. грн, досягнувши кінцевої вартості 637,8 тис. грн. Таке значне зростання оборотних активів означає створення більш адаптивної структури активів, що зрештою приводить до підвищення швидкості обороту активів для компанії.

У 2022 році компанія відчула помітне зростання капіталу на своєму балансі, насамперед завдяки значному зростанню поточних зобов'язань, що привело до зростання на 110% (+460 тис. грн). Крім того, на валюту балансу вплинуло зростання поточних розрахункових зобов'язань, які зросли на 109% (+17 тис. грн). Проте відбулося зменшення капіталу на 100% (-40 000 грн) через різноманітні інші фактори.

Для більш детального розуміння аналізу, зібрану нами інформацію щодо зобов'язань компанії, упорядковано у табл. 2.4-2.5.

Таблиця 2.4

Аналіз пасивів балансу ТОВ «КОД», тис. грн

Пасив	Код строки	31.12. 2018	31.12. 2019	31.12. 2020	31.12. 2021	31.12. 2022
I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ						
Статутний капітал	300/1400	11,8	11,8	11,8	11,8	11,8
Нерозподілений прибуток (збиток)	350/1420	682,5	664,8	874,2	990,0	538,6
Усього по розділу I	380	694,3	676,6	886,0	1 001,8	550,4
II. ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ						
II. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ						
Короткострокові кредити банків	500/1600					
Поточні заборгованість по довгостроковим зобов'язанням	510/1610					
Векселі видані	520/1605					
Кредиторська заборгованість за ТРП	530/1615	0,1	0,1	0,1	39,8	0,0
Поточні зобов'язання по розрахунках	1610	11,0	7,9	22,4	15,7	32,8
по одержаним авансам	540/1635					
з бюджетом	550/1620	4,4	1,5	17,2	7,7	23,0
по позобюджетним платежам	560					
по страхуванню	570/1625	1,9	2,0		1,6	2,1
по заробітній платі	580/1630	4,7	4,4	5,2	6,4	7,7
поточне забезпечення	1660					
по внутрішнім розрахунках	600/1645					
Зобов'язання для продажу	605/1700					
Інші поточні зобов'язання	610/1690	333,0	359,9	470,5	364,7	847,7
Усього до розділу II	620/1695	344,1	367,9	493,0	420,2	880,5
БАЛАНС	640/1900	1 038,4	1 044,5	1 379,0	1 422,0	1 430,9

Джерело: сформовано автором

Протягом 2021 року відбулося помітне скорочення на 22% (-106,0 тис. грн) інших поточних зобов'язань, тоді як у 2022 році ці зобов'язання суттєво зросли на 132% (+483,0 тис. грн).

Протягом періоду, що аналізується, пасиви компанії на балансі залишалися стабільно структурованими у сприятливому ключі, що допомагало зростанню компанії.

Таблиця 2.5

Горизонтальний аналіз пасивів балансу ТОВ «КОД»

Пасив	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022
I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ				
Статутний капітал				
Нерозподілений прибуток (збиток)	-3%	31%	13%	-46%
Усього по розділу I	-3%	31%	13%	-45%
II. ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
Усього до розділу III				
III. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
Короткострокові кредити банків				
Поточні заборгованість по довгостроковим зобов'язанням				
Векселі видані				
Кредиторська заборгованість за ТРП			39700%	-100%
Поточні зобов'язання по розрахунках	-28%	184%	-30%	109%
по одержаним авансам				
з бюджетом	-66%	1047%	-55%	199%
по позобюджетним платежам				
по страхуванню	5%	-100%		31%
по заробітній платі	-6%	18%	23%	20%
поточне забезпечення				
по внутрішнім розрахунках				
Зобов'язання для продажу				
Інші поточні зобов'язання	8%	31%	-22%	132%
Усього до розділу II	7%	34%	-15%	110%
БАЛАНС	1%	32%	3%	1%

Джерело: сформовано автором

Більш детальний аналіз показника власного капіталу демонструє помітні коливання. У 2021 році відбувся суттєвий сплеск на 13%, що складав 116 тис. грн. Проте у наступному 2022 році відбулося суттєве падіння – на 45%, а саме – на 550,4 тис. грн.

Станом на 31 грудня 2022 року поточні зобов'язання склали 880,5 тис. грн, що відображає значне зростання на 110% у порівнянні з попереднім періодом. Тенденцію зміни первинних пасивів чітко ілюструє рис. 2.4.

Фінансові показники компанії зазнавали коливань у зв'язку з її операційною діяльністю (табл. 2.6-2.7).

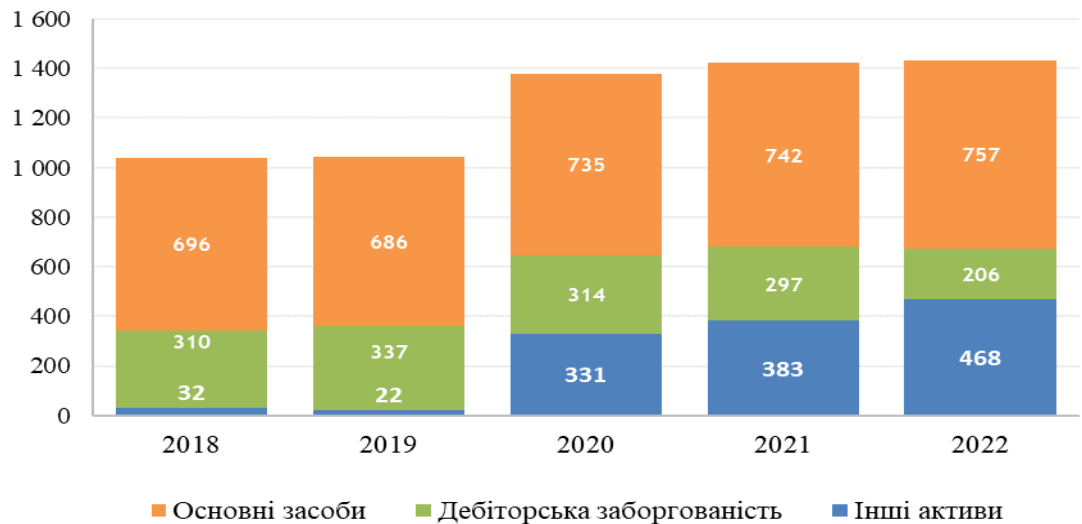

Рис. 2.4. Динаміка основних пасивів, тис. грн

Джерело: сформовано автором

Зокрема, у 2018 році був збиток у розмірі 105 400 грн, а у 2019 році він зменшився, що привело до від'ємної суми -17 800 грн.

Таблиця 2.6

Фінансовий результат ТОВ «КОД»

Стаття	Код строки	2018	2019	2020	2021	2022
Доход (виручка) від реалізації	010/2000	363,8	368,7	1 260,0	1 206,2	1 214,6
Чистий дохід (виручка) від реалізації	035/2000	363,8	368,7	1 260,0	1 206,2	1 214,6
Собівартість реалізованої продукції (ТРП)	040/2050	414,9	343,7	929,9	1 003,8	1 516,8
Фінансовий результат від операц. Діяльності						
прибуток (збиток)	100 (105)/2195	-51,1	25,0	330,1	202,4	-302,2
Інші доходи	130/2240	1,9	4,3	9,0	107,2	188,7
Інші витрати	160/2270	56,2	47,1	129,7	193,9	337,8
Чистий прибуток (збиток)	220 (225)/2350 (2355)	-105,4	-17,8	209,4	115,7	-451,3

Джерело: сформовано автором

Проте у 2020 році компанії вдалося отримати прибуток у розмірі 209,4 тис. грн. Натомість у 2021 році був збиток у розмірі -115,7 тис. грн, а у 2022 році знову зафіксовано збиток у розмірі 451,3 тис. грн.

Протягом усього досліджуваного періоду компанія стабільно спостерігала зростання альтернативних джерел доходу, що сходилося зі збільшенням витрат.

Рис. 2.5 візуально відображає нестабільні коливання динаміки доходу та прибутку ТОВ «КОД».

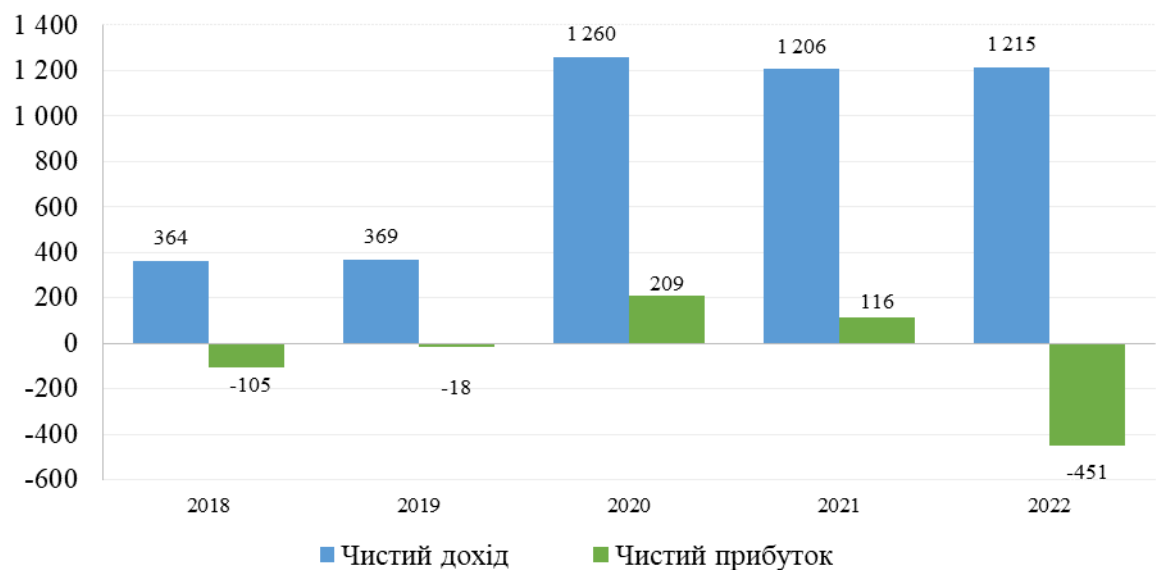
Таблиця 2.7

Горизонтальний аналіз фінансових результатів, %

Стаття	2019	2020	2021	2022
Доход (виручка) від реалізації	1%	242%	-4%	1%
Чистий дохід (виручка) від реалізації	1%	242%	-4%	1%
Собівартість реалізованої продукції (ТРП)	-17%	171%	8%	51%
Фінансовий результат від операц. Діяльності				
прибуток (збиток)	-149%	1220%	-39%	-249%
Інші доходи	126%	109%	1091%	76%
Інші витрати	-16%	175%	49%	74%
Чистий прибуток (збиток)	-83%	-1276%	-45%	-490%

Джерело: сформовано автором

Протягом усього досліджуваного періоду компанія мала значну прибутковість.

Рис. 2.5. Динаміка виручки та прибутку, тис. грн

Джерело: сформовано автором

Однак, як наслідок підвищених видатків, чистий прибуток або збиток за 2022 рік завершився значним дефіцитом у розмірі 451,3 тисячі гривень, що становить зменшення на 490 гривень у порівнянні з попереднім, 2021 роком.

2.3. Аналіз рівня економічної безпеки підприємства ТОВ «КОД»

Ліквідність означає здатність компанії швидко перетворювати свої активи на готівку для виконання власних фінансових зобов'язань. Для оцінки ліквідності використовується співвідношення легко конвертованих активів, включаючи грошові кошти, ринкові цінні папери та дебіторську заборгованість, до поточних зобов'язань.

У табл. 2.8 представлена оцінка ліквідності підприємства.

Таблиця 2.8

Аналіз коефіцієнтів ліквідності ТОВ «КОД»

Коефіцієнти ліквідності	Норматив	2018	2019	2020	2021	2022
Поточна (покриття)	>1					
Поточні активи / Поточні пасиви		0,995	0,975	1,309	1,619	0,765
Термінової	0,6 - 0,8					
Ліквідні активи / Поточні пасиви		0,995	0,975	1,309	1,619	0,765
Абсолютної	>0 збільшення					
Абсолютно ліквідні активи / Поточні пасиви		0,093	0,059	0,671	0,912	0,532
Чистий оборотний капітал	>0 збільшення					
Оборотні активи - Поточні пасиви		-2	-9	152	260	-207

Джерело: сформовано автором

У 2020-2021 фінансовому році компанія продемонструвала показник ліквідності, який перевищував норматив, що свідчить про наявність ресурсів для виконання негайних зобов'язань. І навпаки, у наступному 2022 році компанія зіткнулася зі зниженням платоспроможності, не маючи необхідних ресурсів для виконання своїх зобов'язань.

Спроможність компанії виконати свої поточні зобов'язання протягом визначеного терміну демонструється коефіцієнтом поточної ліквідності. Як у 2019, так і в 2020 роках цей показник перевищив контрольний показник, що означало значну кількість ліквідних ресурсів, доступних для виконання фінансових зобов'язань. Тим не менш, у 2022 році коефіцієнт знизився і досяг контрольного значення.

Станом на 31 грудня 2022 року показник абсолютної ліквідності також відповідав еталонному показнику, що свідчить про здатність компанії швидко погашати заборгованість.

«Net Working Capital», також відомий як чистий оборотний капітал, є показником, який вимірює частину оборотного капіталу, яка не прив'язана до негайних фінансових зобов'язань. Він являє собою оборотний капітал, який фінансується з довгострокових джерел і не потребує розподілу на погашення поточних боргів. Позитивне значення цього показника означає, що компанія має можливість виконати свої короткострокові фінансові зобов'язання за рахунок власних поточних активів. З іншого боку, негативне значення вказує на те, що компанії не вистачає коштів для цієї мети. І в 2020, і в 2021 роках показник демонстрував позитивне значення, який вказує на те, що компанія мала достатню ліквідність. Однак у наступному 2022 році показник став негативним, що могло пояснити збитки компанії.

Фінансовий стан суб'єкта господарювання, його важливий аспект, продемонстровано в табл. 2.8.

Табл. 2.9 містить перевірку платоспроможності, що стосується здатності суб'єкта господарювання своєчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання.

Таблиця 2.9

Аналіз коефіцієнтів платоспроможності ТОВ «КОД»

Коефіцієнти	Норматив	2018	2019	2020	2021	2022
Платоспроможності (автономії)	>0,5					
Власний капітал / Пасив		0,669	0,648	0,642	0,705	0,385
Фінансування	<1					
Залучені кошти / Власний капітал	зменшення	0,496	0,544	0,558	0,419	1,600
Забезпеченість власними оборотними коштами	>0,1					
(Оборотні активи - Поточні пасиви) / Оборотні активи		-0,005	-0,025	0,236	0,383	-0,307
Маневреності власного капіталу	>0					
(Оборотні активи - Поточні пасиви) / Власний капітал	збільшення	-0,003	-0,013	0,172	0,260	-0,376

Джерело: сформовано автором

Сильна залежність компанії від позикових коштів очевидна з коефіцієнта платоспроможності. Капітал, яким володіє компанія, є недостатнім для підтримки поточної діяльності. Коефіцієнт фінансування ще більше підтверджує цю оцінку.

У 2020-2021 роках компанія мала достатній обсяг оборотних коштів у своїх активах для підтримки поточної діяльності, про що свідчить зниження коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами. І навпаки, протягом 2018-2019 та 2022 років компанія мала негативні значення коефіцієнта, що свідчить про дефіцит оборотних коштів.

У 2022 році коефіцієнт маневреності мав від'ємне значення, що свідчить про відчутний брак маневреності щодо власного капіталу.

Аналіз прибутковості слугує для оцінки здатності компанії отримувати прибуток від інвестованого капіталу. Інвестиційна привабливість організації та величина дивідендних виплат залежать від рівня досягнутої прибутковості.

Для оцінки прибутковості підприємства необхідно розрахувати основні показники, які наведено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз коефіцієнтів рентабельності ТОВ «КОД»

Показник рентабельності	Норматив	2018	2019	2020	2021	2022
Активів						
Чистий прибуток / Середньорічна вартість активів		-20%	-3%	17%	8%	-32%
Власного капіталу	>0,16					
Чистий прибуток / Власного капіталу		-30%	-5%	27%	12%	-58%
Діяльності	>0,15					
Чистий прибуток / Чистий дохід від реалізації		-29%	-5%	17%	10%	-37%
Продукції	0,25 ... 0,30					
Валовий прибуток / Чистий дохід від реалізації		-14%	7%	26%	17%	-25%

Джерело: сформовано автором

Не можна заперечувати, що 2022 рік був для компанії складним. Зазначені вище показники яскраво демонструють відсутність прибутковості протягом усього року. Тим не менш, важливо підкреслити, що протягом 2016-2021 років компанії вдалося досягти значних рівнів прибутковості за кожним

із цих показників, що особливо похвально з огляду на поточну економічну невизначеність.

Ефективність кругообігу капіталу є основним показником фінансової діяльності підприємства. При аналізі ділової активності вкрай важливо вивчити рівні та коливання різних коефіцієнтів оборотності. Серед цих коефіцієнтів найбільш значущими є:

- коефіцієнт оборотності активів є вирішальним показником для оцінки ефективності використання активів;
- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
- ефективність погашення боргу підприємства можна оцінити, проаналізувавши коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
- коефіцієнт оборотності матеріальних запасів;
- коефіцієнт оборотності основних засобів;
- коефіцієнт оборотності власного капіталу є цінним показником для оцінки ефективності використання капіталу підприємства.

Значущість показників товарообороту полягає в їх ключовій ролі у визначенні рівня прибутковості будь-якого підприємства, оскільки характеристики товарообігу значною мірою впливають на цей результат.

Коефіцієнт оборотності активів дає уявлення про те, як часто весь капітал компанії проходить повний процес виробництва та обігу, що в кінцевому підсумку генерує прибуток. Цей коефіцієнт кількісно визначає грошові одиниці, отримані від продажу продукції, по відношенню до активів компанії.

У рамках своїх бізнес-операцій компанії надають кредити своїм клієнтам, створюючи часовий проміжок між продажем продукції та отриманням платежів. Це призводить до виникнення дебіторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості вказує на періодичність щорічного поповнення коштів, вкладених на ці рахунки.

Коливання суми кредиту, наданого підприємству, можна спостерігати через коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості. Коли цей

коефіцієнт зростає, це означає, що компанія погашає свої борги швидше. З іншого боку, зниження коефіцієнта означає зростання купівель у кредит.

Коефіцієнт оборотності запасів дає уявлення про частоту, з якою запаси компанії продаються та поповнюються протягом визначеного періоду часу. Зниження цього коефіцієнта свідчить про зростання запасів і незавершеного виробництва або про зниження попиту на готову продукцію. Як правило, вищий оборот запасів означає меншу суму капіталу, інвестованого в цей відносно неліквідний поточний актив, що призводить до більш ліквідної структури поточних активів і фінансово стабільного становища компанії.

У табл. 2.11 представлено комплексне дослідження господарської діяльності з особливим акцентом на ефективності використання внутрішніх коштів підприємства. Щоб оцінити цю ефективність, використовується коефіцієнт оборотності власного капіталу, який кількісно визначає співвідношення між чистим доходом, отриманим від продажу продукції, та середньорічною вартістю власного капіталу компанії.

Таблиця 2.11

Аналіз коефіцієнтів ділової активності ТОВ «КОД»

Показник	Норматив	2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт оборотності (раз в рік):						
Активів	збільшення	1	1	1	1	1
Кредиторської заборгованості	зменшення	66	92	75	31	28
Дебіторської заборгованості	зменшення	2	2	4	4	5
Середній строк погашення заборгованості (днів):						
Кредиторської заборгованості	зменшення	6	4	5	12	13
Дебіторської заборгованості	зменшення	156	167	90	93	76
Коефіцієнти обертаємості (раз в рік)						
Матеріальних запасів	збільшення	-	-	-	-	-
Основних засобів (фондовіддача)	зменшення	-	1	1	1	1
Розмір робочого капіталу		299	329	292	242	173

Джерело: сформовано автором

Наведена табл. 2.11 демонструє постійне зниження коефіцієнта оборотності активів. За час проведення аналізу спостерігається постійне зниження оборотності пасивів. Протягом усього періоду спостерігається явне зниження оборотності дебіторської заборгованості.

Одночасно відбулося помітне збільшення терміну погашення кредиторської заборгованості, який виріс із 3 днів у 2020 році до 12 днів у 2021 році та далі до 13 днів у 2022 році. Однак важливо зазначити, що цей термін все ще залишається значно коротшим, ніж ефективний термін погашення 30-40 днів.

Протягом усього аналізованого періоду видно, що коефіцієнт оборотності демонструє зниження ефективності використання матеріальних запасів та використання капіталу. Цікаво, що коефіцієнт оборотності основних засобів залишається постійним [6].

Коефіцієнти оборотності, у загальному розумінні, дають цінну інформацію про використання ресурсів підприємства та його стабільність, слугуючи ключовим показником ефективності.

Після ретельного вивчення балансів підприємства, фінансової звітності та інших відповідних фінансових та статистичних даних ми можемо зробити такі висновки:

1. За весь досліджуваний період підприємство мало збитки у 2018, 2019 та 2022 роках, а у 2020 та 2021 роках зуміло отримати прибуток у розмірі 209,4 тис. грн та 115,7 тис. грн відповідно;
2. Зниження коефіцієнта власного оборотного капіталу означає зменшення вартості, що свідчить про те, що підприємство мало достатній обсяг оборотного капіталу для підтримки своєї діяльності протягом періоду 2020-2021 років. І навпаки, наявність від'ємних значень коефіцієнта у 2018-2019 та 2022 роках свідчить про дефіцит оборотних коштів підприємства;
3. Залежність компанії від позикових коштів очевидна з показника платоспроможності. Капітал, яким володіє компанія, не покриває її поточну діяльність;
4. Коефіцієнти оборотності, у загальному розумінні, функціонують як показник здатності компанії ефективно використовувати свої ресурси, демонструючи послідовність і стабільність їх використання.

Безсумнівно, очевидно, що 2022 рік поставив перед компанією значні виклики. Протягом усього року всі вищезазначені показники були в стані збитковості. І навпаки, компанії було чим похвалитися з точки зору прибутковості за кожним із цих показників як у 2020, так і в 2021 роках, особливо враховуючи непередбачуваний характер економіки в той час.

Загальний фінансовий стан підприємства можна охарактеризувати як прийнятний або як задовільний.

Після вибору відповідного підходу наступний етап включає процес впровадження.

Щоб розрахувати необхідний поправочний коефіцієнт, важливо порівняти коефіцієнти, наведені вище, з діапазоном коефіцієнтів, наданим у попередньому розділі.

Потім вибирається відповідний коригуючий коефіцієнт на основі діапазону, в який потрапляє коефіцієнт.

Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства визначається множенням поправочного коефіцієнта на максимальний бал, як зазначено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Оцінка фінансової безпеки для ТОВ «КОД» впродовж 2018-2022 років

Назва коефіцієнта (індикатора)	Максимальна кількість балів	Інтегральна оцінка (реальна кількість балів)				
		2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт зносу основних засобів	10	10	10	5	10	10
Фондовіддача основних засобів	10	5	10	10	10	10
Рентабельність активів	10	0	10	10	10	10
Коефіцієнт оборотності активів	10	5	10	10	10	10
Коефіцієнт покриття	20	0	0	10	10	10
Коефіцієнт фінансування	20	0	0	0	0	0
Коефіцієнт втрати платоспроможності	20	0	0	20	20	20
Усього балів	100	20	40	65	70	70

Джерело: сформовано автором

На основі даних, наданих ТОВ «КОД», проведено аналіз щодо визначення рівнів фінансової безпеки за період 2018-2022 рр (рис. 2.6).

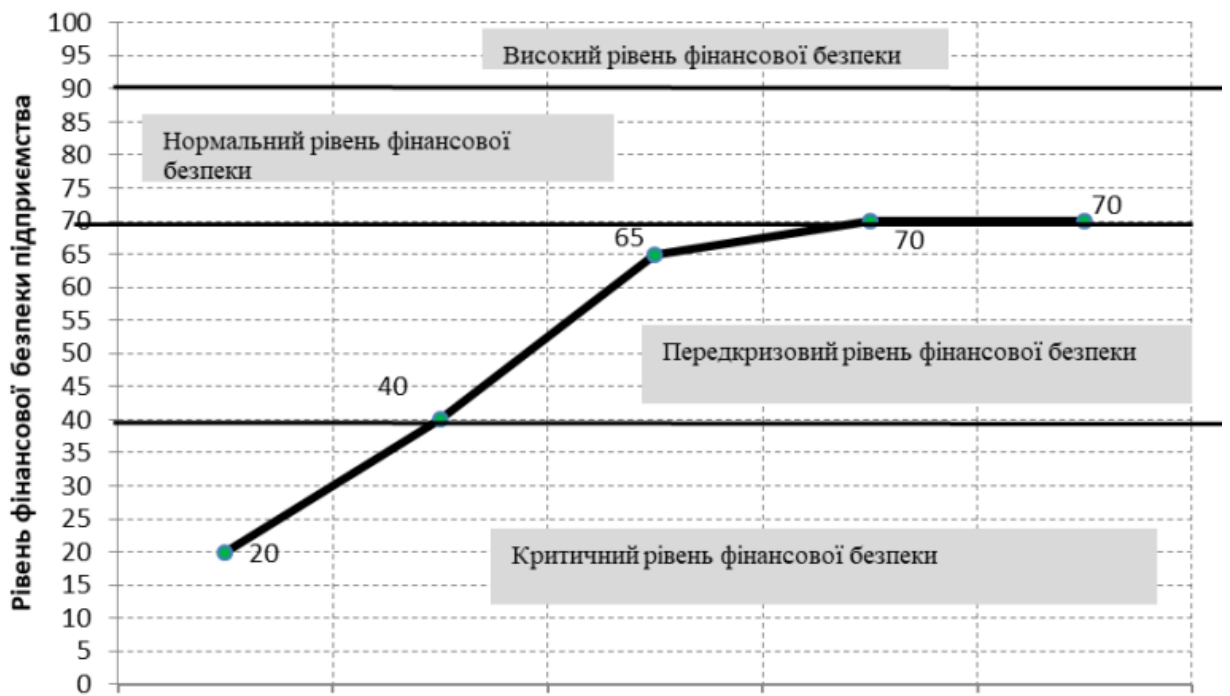

Рис. 2.6. Динаміка показника фінансової безпеки ТОВ «КОД» впродовж 2018-2022 рр.

Джерело: сформовано автором

На основі даних, представлених у таблиці 2.10 та на рисунку 2.6, можна зробити оцінку щодо фінансової стійкості ТОВ «КОД». У 2014 році показник фінансової безпеки підприємства становив 20%, що свідчить про критичний рівень фінансової безпеки. Це можна пояснити тим, що компанія нова на ринку і тільки починає свою діяльність. Однак у наступні роки відбулося покращення: показник фінансової безпеки досяг 40% у 2015 році та 65% у 2016 році. Незважаючи на ці покращення, компанія все ще зіштовхувалася з проблемами та залишалася на докризовому рівні безпеки. З 2017 по 2018 роки компанія змогла підтримувати нормальний рівень фінансової безпеки, досягнувши показника 70% на кінець 2017 року та залишившись без змін на рівні 70% на кінець 2018 року. Українські підприємства, особливо ті, що мають справу з новою конкуренцією, першочергово повинні зосередитися на інноваціях та їх результатах, щоб досягти успіху й ефективно працювати в конкурентному ринковому середовищі. Інновації визначаються прогресом у технологіях і впровадженням нових споживчих функцій у продукти чи

послуги, які перевершують ті, що були у попередніх інноваціях. Термін «інновація» охоплює всі останні розробки в різних секторах, включаючи виробництво, організацію, фінанси, дослідження, освіту тощо. Основною метою інновацій є сприяння збереженню ресурсів, чи то матеріальні, людські, інтелектуальні чи інші ресурси, або створення середовища, сприятливого для їхнього збереження.

Тепер перейдемо до розрахунку основних показників, які вимірюють рівень інновацій з точки зору безпеки в організації. Результати були зведені в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

**Визначення основних показників інноваційної безпеки ТОВ «КОД»
впродовж 2018-2022 років**

Показники	Період				
	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Ki.n.</i>	0,0625	0,103	0,119	0,154	0,211
<i>Ki.nid.</i>	0,040	0,048	0,051	0,091	0,097

Джерело: сформовано автором

Рівень інноваційної безпеки підприємства прямо корелює зі значенням цих показників. Існує чотири рівні безпеки інноваційного підприємства: абсолютний, задовільний, незадовільний і критичний.

За даними ТОВ «КОД» було проведено комплексний аналіз для визначення рівня інноваційної безпеки протягом 2018-2022 років (рис. 2.7).

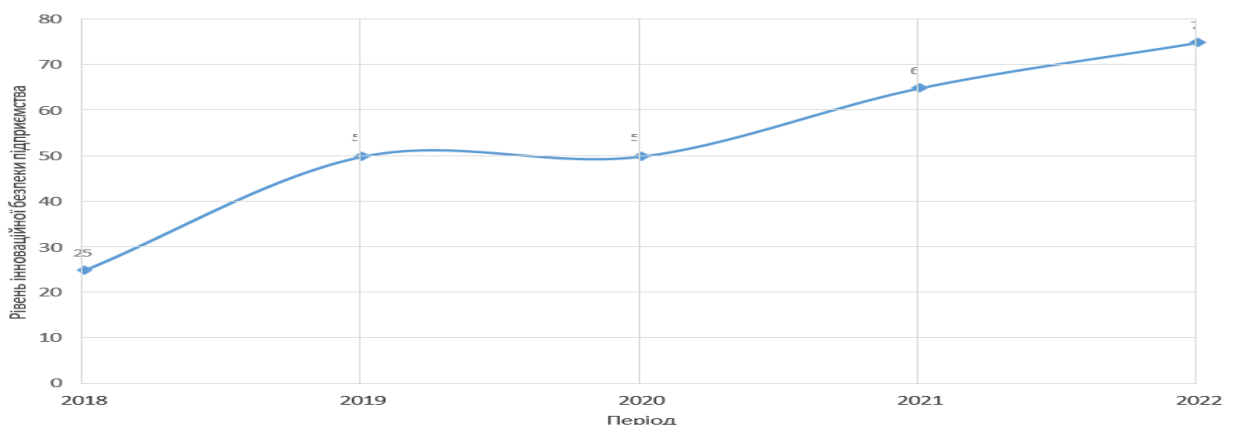

**Рис. 2.7. Динаміка показника інноваційної безпеки ТОВ «КОД»
впродовж 2018-2022 рр.**

Джерело: сформовано автором

На основі інформації, наведеної в табл. 2.14 та на рис. 2.7, можна зробити оцінку щодо рівня інноваційної безпеки ТОВ «КОД».

За результатами діяльності за 2022 рік підприємство демонструє показник інноваційної безпеки 25%, що свідчить про критичний рівень інноваційної безпеки. Це можна пояснити нещодавнім виходом компанії на ринок і її залежністю від традиційних продуктів і методів управління. Проте з 2019 по 2021 роки відбулося покращення, показник інноваційної безпеки досяг 50% і 65% відповідно. Незважаючи на ці покращення, компанія все ще зіштовхується з проблемами та залишається на докризовому рівні безпеки. У 2022 році підприємство змогло зберегти нормальний рівень безпеки, на кінець року цей показник досяг 75%

Таблиця 2.14

Оцінка інноваційної безпеки ТОВ «КОД» впродовж 2018-2022 років

Назва коефіцієнта (індикатора)	Максимальна кількість балів	Інтегральна оцінка (реальна кількість балів)				
		2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт впровадження нових інноваційних видів продукції	40	10	20	20	20	30
Частка інноваційних підходів, які використовуються у виробничому, управлінському та обслуговуючому процесі	60	15	30	30	45	45
Усього балів	100	25	50	50	65	75

Джерело: сформовано автором

У зв'язку з недостатністю даних для всебічного та ретельного вивчення кожного окремого функціонального аспекту економічної безпеки було прийнято рішення застосувати експертні оцінки з метою визначення рівнів інтелектуальної, технічної, правової інформаційної, екологічної, силової, ринкової та інтерфейсної безпеки.

У разі недостатності даних для всебічного вивчення економічних явищ чи процесів і визначення глибинних причин відхилень використовується метод експертних оцінок. Цей підхід передбачає використання досвіду та інтуїції професіоналів для вирішення аналітичних завдань [29].

Використовуючи цей підхід, проводиться обґрунтована оцінка для формулювання експертного та раціонального визначення щодо стану конкретного аспекту діяльності підприємства. За допомогою цієї методології розкривається єдиний консенсус експертів-спеціалістів, які обговорюють конкретні економічні проблеми, досягаючи висновків шляхом ретельного обговорення та необхідних поступок.

Щоб отримати найвищу оцінку від експертів, залучаються особи, які мають великий практичний досвід у певній галузі, щоб ретельно проаналізувати економічні явища та точно відобразити траєкторію їх розвитку. У деяких випадках для оцінки поточного стану досліджуваного економічного суб'єкта використовуються анкети.

Для оцінки стану оперативних елементів економічної безпеки на підприємстві залучено колектив працівників у складі директора, головного бухгалтера, економіста, інспектора з кадрів, інженера з охорони праці та начальника цеху. Кожен член команди має надати свою оцінку наступним функціональним складовим економічної безпеки:

- інтелектуальний аспект;
- технічний аспект;
- юридичний аспект;
- інформаційна складова;
- екологічний аспект;
- силовий компонент;
- ринковий компонент;
- елемент інтерфейсу.

У табл. 2.15 наведено зафіксовані середні значення експертних оцінок за цими критеріями. Ці середні значення були визначені шляхом розрахунку середнього арифметичного всіх експертних оцінок для кожної функціональної складової з округленням до найближчого цілого числа.

Таблиця 2.15

**Узагальнена оцінка значення експертних оцінок за
функціональними складовими економічної безпеки ТОВ «КОД»
впродовж 2018-2022 років**

Функціональна складова	Максимальне значення	Середнє (фактичне) значення експертних оцінок				
		2018	2019	2020	2021	2022
Інтелектуальна	10	6	6	7	8	9
Технічна	10	7	7	8	9	9
Правова	10	7	6	7	8	8
Інформаційна	10	5	7	8	8	8
Екологічна	10	8	8	8	8	8
Силова	10	4	5	6	7	8
Ринкова	10	3	6	8	9	9
Інтерфейсна	10	5	6	6	6	7

Джерело: сформовано автором

Для визначення комплексної оцінки економічної безпеки необхідно розрахувати відносні оцінки кожного компонента безпеки підприємства.

Щоб визначити відносний рейтинг безпеки конкретного компонента, необхідно розрахувати співвідношення між його фактичним рівнем безпеки (n_i) та максимальним рівнем безпеки (N_i), призначеним цьому відповідному компоненту.

Так, наприклад, у 2022 році оцінка економічної безпеки підприємства за інтелектуальною складовою визначена еквівалентно:

$$O = \frac{9}{10} = 0,9$$

Результати розрахунків стисло представлені в табл. 2.15.

Щоб заповнити табл. 2.16, нам потрібні значення як для фінансової, так і для інноваційної функціональної складової.

Для визначення фінансових та інноваційних аспектів ми використовуємо чисельну вартість інтегральних балів, які були попередньо обчислені. Щоб отримати порівняльну оцінку на основі інтегральних балів, необхідно інтегральну оцінку розділити на 100.

Отримані результати заповнили у відповідні клітинки табл. 2.16.

Таблиця 2.16

**Розрахунки відносних оцінок складових економічної безпеки ТОВ
«КОД» впродовж 2018-2022 років**

Функціональна складова	Ваговий коефіцієнт	Відносна оцінка				
		2018	2019	2020	2021	2022
Інтелектуальна	0,15	0,6	0,6	0,7	0,8	0,9
Технічна	0,1	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9
Правова	0,05	0,7	0,6	0,7	0,8	0,8
Інформаційна	0,05	0,5	0,7	0,8	0,8	0,8
Екологічна	0,1	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
Силова	0,05	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8
Ринкова	0,05	0,3	0,6	0,8	0,9	0,9
Інтерфейсна	0,05	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7
Фінансова	0,2	0,2	0,4	0,65	0,7	0,7
Інноваційна	0,2	0,25	0,5	0,5	0,65	0,75

Джерело: сформовано автором

Аналізуючи отримані значення, що представляють рівні безпеки функціональних складових економічної безпеки, можна зробити декілька висновків:

- з наближенням оціночного значення до одиниці пропорційно зростає рівень економічної безпеки;
- якщо показник нижче 0,7, то це свідчить про зниження економічної безпеки відповідної функціональної складової підприємства.

Проводячи аналіз різних компонентів, стає можливо визначити походження загроз.

Після аналізу інформації, наведеної в табл. 2.16, стає очевидним, що майже всі аспекти економічної безпеки зазнали помітного покращення рівня безпеки.

Для визначення загальної економічної безпеки підприємства необхідно розрахувати суму відносних оцінок кожного компонента економічної безпеки, помножених на відповідні вагові коефіцієнти.

Підприємства класифікуються за рівнем економічної безпеки (ЕБП).

- рівняння $ЕБП = 0,9 - 1$ представляє безпечний рівень;
- безпечним можна вважати рівень ЕБП від 0,7 до 0,9;

- небезпечний рівень ЕБП позначається діапазоном від 0,45 до 0,7;
- коли значення ЕБП падає нижче 0,45, це свідчить про потенційний кризовий стан, що досягає критичного рівня.

Наприклад, економічна безпека підприємства за 2022 рік еквівалентна:

$$\text{Рівень ЕБП} = 0,15 \cdot 0,9 + 0,1 \cdot 0,9 + 0,05 \cdot 0,8 + 0,05 \cdot 0,8 + 0,1 \cdot 0,9 + 0,05 \cdot 0,8 + 0,05 \cdot 0,9 + 0,05 \cdot 0,7 + 0,2 \cdot 0,7 + 0,2 \cdot 0,75 = 0,805$$

У 2022 році ТОВ «КОД» можна віднести до категорії підприємств, що мають належний рівень економічної безпеки.

За досліджуваний період, який охоплює 2018-2022 роки, шляхом розрахунків визначено рівень економічної безпеки підприємства ТОВ «КОД». Результати отриманих розрахунків оформлено в табл. 2.17.

Таблиця 2.17

**Рівні економічної безпеки підприємства ТОВ «КОД»
впродовж 2018-2022 років**

Період	2018	2019	2020	2021	2022
Рівень безпеки	0,45	0,57	0,67	0,75	0,805

Джерело: сформовано автором

Уважно вивчивши табл. 2.17 видно, що у 2018 р. рівень економічної безпеки оцінювався на рівні 0,45, що свідчить про загрозливий стан економічної безпеки.

Основним фактором, що сприяв цій скрутній ситуації, був вихід компанії на український ринок і подальша діяльність. Таким чином, до 2019 року рівень економічної безпеки трохи підвищився до 0,57, але підприємство залишалося в нестабільному економічному становищі.

Між 2020 і 2022 роками відбулося помітне покращення ситуації з безпекою.

У 2020 році рівень безпеки піднявся до 0,67, хоча спочатку підприємство було віднесено до категорії небезпечних.

З розширенням виробництва виникла необхідність модернізації обладнання, яка була успішно проведена. Протягом наступних двох років

(2021-2022 рр.) темпи зростання економічної безпеки були не такими швидкими, але все ж відбулося зростання до 0,75 і 0,805 у 2021 і 2022 роках відповідно. У цей період підприємство можна віднести до категорії таких, що мають достатньо безпечний рівень економічної безпеки.

Отже, проаналізувавши вплив зовнішнього середовища на економічну безпеку підприємств поліграфічної галузі в Україні, видно, що експерти віднесли більшу ймовірність до негативного впливу різноманітних факторів у межах від 22% до 44%. Це вказує на нестабільну ситуацію, з якою зіштовхуються ці підприємства, і підкреслює нагальність створення надійної системи управління для забезпечення їх економічної безпеки.

Основними джерелами потенційного негативного впливу визначено економічні чинники (44%) та політико-правові фактори (41%).

Для оцінки діяльності підприємства було проведено комплексний аналіз його техніко-економічних показників.

З метою оцінки економічної безпеки ТОВ «КОД» було проведено оцінку рівня безпеки його різних функціональних складових. Ці структури включають фінансовий, інноваційний, інтелектуальний, технічний, юридичний, інформаційний, екологічний, енергетичний, ринковий та інтерфейсний компонент.

Фінансову складову діагностували шляхом аналізу фінансових показників, а інноваційну – шляхом розрахунку коефіцієнта впровадження нової інноваційної продукції та використання інноваційних підходів у виробництві, управлінні та обслуговуванні.

У зв'язку з недостатністю даних для комплексного аналізу кожної окремої функціональної складової, для діагностики решти складових економічної безпеки застосовано метод експертних оцінок.

Після ретельного вивчення зібраних даних стає очевидним, що рівень економічної безпеки вказує на хиткий стан підприємства.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДОСЛІДЖУВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Аспекти формування управління економічною безпекою досліджуваного підприємства

Виживання підприємства ТОВ «КОД» стало актуальною проблемою через ризикований характер підприємницької діяльності, непередбачуваність зовнішнього середовища, політичну та економічну нестабільність в Україні, що сприяло посиленню конкуренції.

Для ефективного виходу з цієї ситуації вкрай важливо точно оцінити рівень економічної безпеки організації, виявити зони ризику та своєчасно розробити комплексний план антикризових стратегій. Діагностичний процес оцінки рівня економічної безпеки служить не тільки засобом вимірювання спроможності підприємства до виживання, а й індикатором необхідних заходів для вдосконалення та прогресу.

Основним завданням ТОВ «КОД» є забезпечення його довгострокової та високоефективної роботи в сьогоденні, а також забезпечення потенціалу підприємства для майбутнього розвитку та зростання. Для досягнення цілей бізнесу вкрай важливо оптимізувати використання корпоративних ресурсів і проактивно пом'якшувати будь-які потенційні загрози, які можуть поставити під загрозу економічну безпеку підприємства. Таким чином можуть бути успішно досягнуті наступні функціональні та основні цілі економічної безпеки ТОВ «КОД»:

- фінансова ефективність, стабільність і незалежність підприємства є пріоритетними для забезпечення оптимальних фінансових результатів;
- гарантуючи технологічну автономію підприємства та досягаючи сильної конкурентної переваги в його технологічних можливостях, досягається мета забезпечення незалежності та конкурентоспроможності

підприємства;

- керівництво підприємства демонструє високий рівень ефективності, має оптимальну та ефективну організаційну структуру;
- персонал компанії має високий рівень кваліфікації та інтелектуальний потенціал, що сприяє ефективності науково-дослідних робіт компанії;
- прихильність підприємства до збереження навколишнього середовища проявляється через його зусилля з мінімізації шкідливого впливу виробничої діяльності на навколишнє середовище;
- діяльність компанії захищена комплексним правовим захистом, який забезпечує найвищу якість у всіх аспектах;
- інформаційне середовище компанії захищено, забезпечуючи захист комерційної таємниці та забезпечуючи надійний рівень інформаційної підтримки всіх її послуг;
- вживання заходів щодо захисту комп'ютерних систем є надзвичайно важливим;
- персонал, капітал, власність і комерційні інтереси компанії захищені для здійснення їх безпеки та захисту.

Головна мета підприємства залежить від виконання кожної із зазначених цілей економічної безпеки. Крім того, цілі економічної безпеки підприємства мають свої окремі підцілі, які визначаються функціональною доцільністю та характером діяльності підприємства. Вкрай важливо ретельно розробляти та контролювати впровадження цільової структури економічної безпеки на підприємстві, оскільки це відіграє важливу роль у забезпеченні його економічної безпеки.

Безперервний процес підтримки на певному рівні функціональних складових підприємства або екосесенту (від «ecosesent», «economic security of enterprise» - це економічна безпека підприємства) має вирішальне значення для забезпечення його економічної безпеки. Це дозволяє досягти максимальної ефективності як у сьогоденні, так і в майбутньому, оскільки дозволяє

своєчасно реагувати на будь-які негативні фактори, які можуть дестабілізувати діяльність підприємства.

Економічній безпеці ТОВ «КОД» можуть загрожувати різні види економічних та фінансових ризиків, які ми можемо визначити як найбільш суттєві.

До цих видів включені наступні складові ризику:

1. Існує ризик того, що технологія виробництва не буде впроваджена на підприємстві, якщо не буде укладено договір на поставку вихідних матеріалів, сировини, комплектуючих виробів і напівфабрикатів.

Є кілька факторів, які сприяють цьому потенційному ризику:

- відмова звичайних постачальників укласти контрактну угоду;
- умови договору або запропоновані ціни не підходять конкретно цьому підприємству;
- компанія-постачальник не в змозі виконати умови договору відповідно до технічних умов та вимог до якості і т.п.;
- випадки аварій на транспорті та в суміжних сферах.

У цьому випадку діють кілька факторів ризику, включаючи загальну нестабільність соціально-економічної ситуації, надмірну залежність від невеликої кількості постачальників щодо вхідних матеріальних потоків, різні рівні інфляції та схильність постачальників віддавати пріоритет короткостроковій максимізації прибутку будь-якими необхідними засобами, зокрема.

Щоб зменшити потенційний ризик, можна застосувати різні заходи, такі як:

- розширення виробництва за рахунок впровадження альтернативних технологій і різноманітних пропозицій продукції;
- розширення кола постачальників;
- постійний збір інформації щодо постачальників і потенційних змін, які вони можуть зазнати;
- встановлення справжніх і потенційних зв'язків з постачальниками,

які не керуються комерційними інтересами;

- отримання акції компаній-постачальників шляхом придбання;
- створення резервів страхового захисту вихідної продукції.
- в очікуванні можливих вимог передоплати проводиться підготовка

до надання послуг кредитування.

2. Ризик невідшкодування постачальником передоплати.

Причини такої ситуації по суті ідентичні тим, що виникають у випадках невиконання договорів поставки, включаючи вибір постачальника тимчасово або постійно розподілити кошти, отримані як передоплату, що призводить до неможливості перерахувати платіж відповідному підприємству через передчасність використання до розірвання договору.

Фактори, що сприяють ризику, включають наявність кризи в процесі розрахунків між підприємствами, неадекватність арбітражу та законодавчої бази, низький рівень правових знань серед керівництва, схильність підприємств повністю усунути ризик шляхом впровадження вимоги передоплати, відсутність налагодженої системи страхування господарських і фінансових операцій.

Існують різні стратегії для потенційного пом'якшення тенденцій компенсації ризику:

- інтеграція, яка не керується комерційними інтересами;
- розвиток особистих, неформальних зв'язків з керівництвом підприємства-постачальника;
- участь автономних утворень як наглядачів за діяльністю має вирішальне значення для забезпечення їх цілісності;
- розширення допоміжної діяльності.

3. Ризик того, що виготовлена продукція може бути не реалізована.

Причини цього:

- зводячи до мінімуму попит на цей конкретний продукт, потреба в ньому може бути значно зменшена;
- ринок став свідком появи конкуруючих продуктів, схожих за

своєю природою;

- поступове псування продукції через моральні фактори;
- зниження попиту можна пояснити або змінами в структурі бюджету, або скороченням доходів споживачів;
- профіль виробництва або спеціалізація традиційних споживчих товарів може зазнати трансформації.

Фактори, що сприяють підвищенню ризику, включають наступні:

- зростання інноваційних технологій;
- зміна умов імпорту дозволяє більш оптимізувати процес імпорту продукції з-за кордону;
- на рішення споживача безпосередньо впливають умови договору, що призводить до залежності від особистих аспектів угоди;
- галузь переживає значне зростання обсягів виробництва та прибутковості, що призводить до зростання конкуренції.

Ось декілька запропонованих підходів для визначення відповідних форм компенсації:

- розширення та диверсифікація як виробничих, так і збутових структур;
- застосування широкого спектру маркетингових стратегій, що охоплює розробку бази даних споживачів, яка фіксує інформацію про їхні здібності, наміри, соціально-економічний статус і тенденції споживання продукції;
- вивчення різних технологій і методологій, які можуть покращити якість продукції та підвищити конкурентоспроможність;
- розвиток універсальних технологій, які можна легко адаптувати для виробництва різних видів продукції;
- отримання досвіду адаптованих маркетингових технологій, дає можливість плавно переходити в різні сегменти ринку.

4. Ризик неотримання або отримання платежу із запізненням за продукти, які були продані без попередньої оплати.

Ризик недостатності коштів під час доставки товару або вибір споживача виділити заплановану суму на інші цілі може призвести до виникнення цієї проблеми.

Підприємство може зіткнутися з наслідком надмірного зростання дебіторської заборгованості, що, у свою чергу, підвищує ризик неліквідності для підприємства.

Одним із способів пом'якшити цей ризик є використання тієї самої передоплати як методу компенсації.

5. Існує потенційний ризик того, що покупець може відмовитися від продуктів, які були як отримані, так і оплачені, що призведе до повернення.

Ця проблема виникає, коли продукти не відповідають стандартам якості, що призводить до нездатності споживача ефективно їх використовувати, в результаті чого вони вирішують переключитися на альтернативний продукт або постачальника.

Запропоновані методи компенсації подібні до тих, які застосовуються для усунення ризику потенційної несплати.

6. Існує ризик зриву власних виробничих графіків. Це може статися через різні фактори:

- несподіване виснаження фінансових ресурсів;
- несприятливі атмосферні умови;
- недотримання інструкції з технології виробництва;
- випадки технічних збоїв;
- страйки;
- переміщення кваліфікованих співробітників в різні компанії.

В якості можливих форм компенсації можна запропонувати такі способи:

- створення та розвиток технологічної основи;
- участь у науково-дослідних роботах у сфері виробничих технологій;
- формулювання та реалізація соціальної стратегії має вирішальне

значення для організаційного зростання та успіху;

- створення комплексної системи резервування та управління техніко-економічними ресурсами.

7. Одним із пов'язаних ризиків є можливість неточних прогнозів і отримання недостовірної початкової інформації.

Існує кілька можливих причин його виникнення:

- безперервне прогнозування ринкового середовища виявилось помилковою системою, що призвело до збою;

- реалізація хибних маркетингових стратегій на ринку;

Декілька запропонованих підходів для визначення розміру компенсації:

- важливо визначити пріоритети стратегічного планування та приділяти йому більше уваги;

- потрібно розробити комплексну систему збору та аналізу попередніх даних;

- здійснити залучення до акту прогнозування та формулювання стратегічного вибору;

- запросити професійних консультантів у сфері маркетингу та менеджменту;

- здійснити підвищення кваліфікації та повноважень адміністративного та управлінського персоналу в організації.

8. Потенційний ризик незабезпечення зовнішніх інвестицій та позик.

Основними чинниками є:

- перспективи та можливості компанії негативно оцінюють інвестори та кредитори;

- підприємство зіштовхується з появою несприятливих даних;

- споживачі висловлюють своє невдоволення продукцією компанії через продуктивність.

Щоб пом'якшити цей ризик, одним із можливих рішень є впровадження цільових маркетингових стратегій, які надають потенційним споживачам та інвесторам вичерпну інформацію про підприємство та його продукти,

висвітлюючи найбільш сприятливі й ефективні аспекти.

9. Однією з потенційних проблем, яку слід розглянути, є ризик, пов'язаний з вибором неправильних інноваційних проєктів.

Неправильна оцінка позиції компанії на ринку та фінансової стабільності може виникнути, коли зосереджено увагу на збільшенні прибутку за рахунок обсягу продажів, без урахування потенційних додаткових витрат, які можуть виникнути через раптове погіршення фінансового стану або зміни на ринку. Це можна пом'якшити, інвестуючи в ресурсозберігаючі технології.

Крім того, творець новаторського проєкту зазвичай переоцінює його важливість для споживача, що, у свою чергу, може призвести до неправильної оцінки ринку споживання та, зрештою, створити ризик.

10. Необхідно враховувати потенційні ризики, пов'язані зі зростанням конкуренції.

Потенційні причини можна окреслити таким чином:

- співробітники організації несуть відповідальність за витік конфіденційної інформації, який можна віднести до промислового шпигунства;
- відсутність необхідних ресурсів для впровадження НДР призвела до поступового впровадження інновацій.

Для забезпечення економічної безпеки підприємства вкрай важливо визначити та усунути первинні ризики. Отже, підприємство має зосередитися на реалізації конкретних стратегій та ініціатив для забезпечення ефективного захисту бізнесу, а саме:

- підвищення існуючого рівня безпеки;
- гарантувати значний рівень прибутку від основної діяльності, мета якого полягає в підтримці високих фінансових показників;
- високий рівень ефективності може бути гарантований, розставляючи пріоритети ефективності використання ресурсів.
- щоб запобігти ризику неплатоспроможності та можливого банкрутства протягом наступного року чи навіть місяця, вкрай важливо

підтримувати високий рівень ліквідності активів;

- підвищення потенціалу для наукового, технологічного та інноваційного прогресу є критично важливою метою.

На підприємстві ТОВ «КОД» впроваджено механізм гарантування економічної безпеки.

У табл. 3.1 описано різні заходи, спрямовані на посилення торгівлі. Особливе значення в цій таблиці має представлення заходів щодо зміцнення економічної безпеки підприємства за його функціональними складовими. Кожен компонент потребує окремих заходів і дій, спрямованих на вирішення конкретних проблем. Такий комплексний підхід виявився ефективним у визначенні відповідних стратегій та ініціатив для підвищення економічної безпеки.

Отже, встановлення необхідного рівня економічної стабільності в організації охоплює ряд етапів:

- розробка основних елементів виробництва, таких як сучасне обладнання та кваліфікований персонал;
- виробництво продукції ретельно пристосовано до вимог ринку з акцентом на покращення як якості, так і дизайну;
- вибір надійних постачальників сировини, матеріалів та джерел енергії;
- забезпечення надійного захисту власних комерційних таємниць;
- у разі потреби рекомендується зміна керівництва підприємства [7].

Для встановлення стратегій, які приведуть до достатньої економічної стабільності, вкрай важливо оцінити кількість доступних ресурсів і ефективно використовувати як внутрішні, так і зовнішні джерела (наприклад, продаж непроданої продукції чи отримання кредитів) [13].

Для посилення економічної безпеки науковці переважно радять створити відділ внутрішньої безпеки. Хоча безпосередня потреба в такому відділі може бути не гострою для цієї конкретної компанії, менші підприємства можуть покладатися на місцеву владу для забезпечення безпеки

їх роботи.

Для того, щоб підтримувати прийнятний рівень економічної безпеки, може виникнути необхідність вивчити можливість розгляду (районних чи міських) послуг у майбутньому.

Таблиця 3.1

**Заходи зміцнення функціональних складових економічної безпеки
ТОВ «КОД»**

Складові економічної безпеки	Заходи зміцнення економічної безпеки підприємства
Фінансова	• відмова від здійснення фінансових операцій рівень ризику яких є надмірно високим; • відмова від продовження господарських відносин з партнерами, які систематично порушують контрактні зобов'язання; • відмова від використання у великих об'ємах позикового капіталу; • зменшення частки дебіторської заборгованості.
Інноваційна	• управління інноваційною безпекою; • збільшення частки інноваційних товарів та послуг у структурі товарів підприємства; • збільшення частки інноваційних підходів до управління підприємством
Інформаційна	• управління інформаційною безпекою; • чіткий розподіл обов'язків, які повинні виконувати відповідальні особи з питань збереження інформації та її конфіденційності.
Силова	• гарантування безпеки майна, капіталу та співробітників підприємства
Техніко-технологічна	• розробка технологічної стратегії розвитку підприємства; • використання лізингу; • впровадження передового світового досвіду.
Кадрова	• чітко сформульована організація системи управління персоналом; • підвищення рівня охорони праці на підприємстві.
Інтелектуальна	• підвищення кваліфікації працівників
Екологічна	• збільшення капіталовкладень у ресурсозбереження
Інтерфейсна	• активна участь у міжнародних виставках та семінарах; • застосування рекламних заходів для збільшення споживачів.

Джерело: сформовано автором

Уважно проаналізувавши потенційні ризики та методи компенсації, а також провівши аналіз економічної безпеки ТОВ «КОД», рекомендовано реалізувати наступний проєкт для підвищення рівня економічної безпеки підприємства, приділяючи особливу увагу інноваційним та фінансовим аспектам, а саме створення цифрової етикетки.

Суть проєкту з виробництва цифрової етикетки полягає в створенні

системи, яка дозволяє електронно та інтерактивно ідентифікувати та взаємодіяти з продуктом за допомогою цифрового пристрою, такого як смартфон чи планшет. Замість традиційних паперових етикеток, цифрові етикетки можуть використовувати QR-коди, RFID-мітки або інші технології для передачі інформації.

Основні компоненти проекту включають:

Система ідентифікації продуктів: Використання унікальних ідентифікаторів, таких як QR-коди або RFID-мітки, щоб прив'язати цифрову інформацію до конкретного продукту.

Додаток або веб-сервіс: Розробка спеціального додатка чи веб-сервісу для споживачів, які дозволяють сканувати цифрові етикетки та переглядати деталізовану інформацію про продукт.

Інформаційна прозорість: Предоставлення споживачам доступу до різноманітної інформації, такої як склад продукту, дата виробництва, термін придатності, виробник, екологічні характеристики тощо.

Зворотній зв'язок: Можливість споживачів залишати відгуки, оцінки чи коментарі про продукт прямо через додаток чи веб-сервіс.

Технічна інфраструктура: Забезпечення надійності та безпеки системи, включаючи засоби захисту від недобросовісних змін у цифровій інформації.

Такий підхід до етикетування продуктів може поліпшити споживчий досвід, забезпечити більшу інформаційну прозорість та сприяти розумінню походження та властивостей продуктів. Крім того, він може використовуватися в різних галузях, таких як харчова промисловість, фармацевтика, текстильна промисловість та інші.

3.2. Оцінка ефективності пропонованих заходів

Ефективність проекту визначається тим, наскільки добре він узгоджується з цілями та інтересами учасників. Щоб оцінити економічну життєздатність проекту, звернемося до табл. 3.2 для розрахунку.

Експертна оцінка використовується для прогнозування обсягу продажів продукту. Відповідно до вказівок, викладених у Законі «Про податок на прибуток», придбане обладнання належить до групи 4 і має термін служби 15 років. Амортизація нараховується прямолінійним методом, а ставка дисконту встановлена на рівні 35%:

*EBITDA, що означає прибуток до вирахування відсотків, податків і амортизації, визначається шляхом віднімання витрат від доходу. Ці витрати охоплюють витрати на придбання, доставку та установку обладнання, а також витрати на маркетинг і продажі. Загальна сума останніх трьох компонентів витрат рівномірно розподілена на п'ятирічний період з 2018 по 2022 рік.

Основні показники ефективності цього проєкту визначені за допомогою розрахунків, наведених у табл. 3.2.

Ми можемо визначити чисту поточну вартість, застосувавши ставку дисконту 35% і виконавши необхідні розрахунки:

Початкові інвестиції позначаються змінною «ІС».

Грошові потоки відповідного року представлені P_k .

Визначення грошових потоків ґрунтується на кількості періодів ($k = 1, 2, \dots, n$), у яких вони відбуваються.

Ставка дисконту позначається символом «г».

Чисту теперішню вартість (NPV) можна розрахувати шляхом підсумовування значень -252081,0, 227044,25, 150714,13, 113399,87, 93802,6 і 70120,51.

Загальна сума 403 тис. 36 грн.

Тепер ми можемо визначити термін окупності інвестицій:

$$DPP = 1 - \frac{54735,56}{306816,56} = 0,82 \text{ (років)}$$

Проект повністю покриє власні витрати протягом 0,82 років, що еквівалентно приблизно 10 місяцям. Цей термін відповідає встановленому організацією обмеженню в 1,5 роки, що призводить до прийняття проєкту.

Таблиця 3.2

**Розрахунок вихідних показників ефективності для оцінки
доцільності інвестицій в проект ТОВ «КОД», грн**

Показники	Роки					
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
I. Витрати на реалізацію проекту	32 616,0	—	—	—	—	—
II. Інвестиції в основні фонди:	—	—	—	—	—	—
1) Витрати на придбання обладнання	178 600,0	—	—	—	—	—
2) Витрати на доставку	16 430,0	—	—	—	—	—
3) Прогнозований обсяг замовлень (пог. м)	—	28935,00	30345,00	33583,00	42684,00	48786,00
III. Витрати на маркетинг і збут	24 435,0	—	—	—	—	—
IV. Операційний грошовий потік	—	—	—	—	—	—
1) Дохід від реалізації = обсяг замовлень × ціна	—	5101819,20	5350430,40	5921354,56	7526042,88	8601947,52
2) ПДВ	—	850303,20	891738,40	986892,43	1254340,48	1433657,92
3) Собівартість продукції	—	3864847,95	4053181,65	4485681,31	5701301,88	6516346,02
4) Амортизація	—	11906,67	11906,67	11906,67	11906,67	11906,67
5) Операційний прибуток	—	374768,83	393601,73	436877,33	558490,83	640032,23
6) Чистий операційний прибуток	—	311058,13	330625,45	366976,96	469132,30	537627,07
7) Операційний грошовий потік	—	322964,80	342532,12	378883,62	481038,96	549533,74
8) Фактор еквіваленту певності, частка одиниці	—	0,95	0,80	0,73	0,65	0,58
9) Безпечні грошові потоки	—	306816,56	274025,70	276585,05	312675,33	318729,57
V. ГП від проекту	-252081,00	306816,56	274025,70	276585,05	312675,33	318729,57
VI. Кумулятивний ГП	-252081,00	54735,56	328761,25	605346,30	918021,62	1236751,19
VII. Коефіцієнт дисконтування $i=35\%$	1,00	0,74	0,55	0,41	0,30	0,22
VIII. Дисконтований ГП, $i=35\%$	-252081,00	227044,25	150714,13	113399,87	93802,60	70120,51
IV. EBITDA*	—	336251,85	355094,15	398364,62	519984,32	601527,38
X. Рентабельність по EBITDA	—	0,066	0,066	0,067	0,069	0,070

Джерело: сформовано автором

Розрахувати індекс прибутковості за формулою при ставці дисконту 35%:

$$PI = \sum_{k=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1+i)^n} : IC = \frac{655081,36}{252081,0} = 2,6, \quad (3.1)$$

У формулі оцінюються вигоди проекту (B_t) і витрати проекту (C_t), щоб

визначити їх відповідний внесок. « i » - це ставка дисконту, яка відіграє вирішальну роль. Тривалість проєкту представлена змінною "n". Початкові інвестиції позначаються аббревіатурою IC. Якщо індекс рентабельності (PI) менше 1, проєкт буде відхилено; якщо PI більше 1, проєкт буде прийнято; і якщо PI дорівнює 1, проєкт не буде ні прибутковим, ні збитковим.

Норма окупності інвестицій за зниженою ціною:

$$DROI = PI - 1 = 2,6 - 1 = 1,6 \quad (3.2)$$

Оскільки значення DROI вище 0, можна зробити висновок, що проєкт схвалено. За ставкою дисконтування розрахуємо співвідношення вигоди до витрат для проєкту 35%:

$$BCR = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{Bt}{(1+i)^t}}{\sum_{t=1}^n \frac{Ct}{(1+i)^t}} = \frac{65508136}{2520810} = 2,6 \quad (3.3)$$

Бачимо, що $BCR > 1$ та $NPV > 0$. Отже, проєкт рекомендовано до фінансування.

Проєкт буде представлено у форматі табл. 3.3.

Виходячи з цих показників, варто відзначити значну прибутковість проєкту та ефективне виконання запропонованого плану.

Значення проєктного ризику не є фіксованим або постійним, він динамічний і змінюється на різних етапах проєкту. У зв'язку з цим керівництво підприємства має постійно контролювати процес реалізації проєкту та управління ним. Такий проактивний підхід дозволяє своєчасно виявляти потенційні проблеми та розробляти ефективну стратегію управління ризиками.

Основною метою аналізу ризиків проєкту є оцінка та класифікація різних типів ризиків.

Оцінка та зменшення проєктних ризиків разом із врахуванням факторів впливу є вирішальними аспектами у визначенні здійсненності та реалізації

проєкту. Це передбачає визначення потенційних ризиків, оцінку їх впливу та вивчення стратегій їх пом'якшення. Аналіз також враховує наявний рівень ризику та доцільність реалізації проєкту, а також спосіб фінансування.

Таблиця 3.3

Оцінка ефективності запропонованого заходу

Показники	Проект розробки нової послуги
Чиста поточна вартість проєкту (NPV), грн	403000,36
Ставка дисконту, %	35
EBITDA по роках, грн:	
2019	336251,85
2020	355094,15
2021	398364,62
2022	519984,32
2023	601527,38
Рентабельність по EBITDA по роках, %:	6,6
2019	6,6
2020	6,7
2021	6,9
2022	7,0
2023	
Індекс рентабельності (BCR), %	260
Дисконтований коефіцієнт рентабельності інвестицій (DROI)	1,6
Індекс прибутковості, (PI), %	260
Термін окупності проєкту (DPP), років	0,82

Джерело: сформовано автором

З нашої точки зору, основні виклики, з якими ми зіштовхуємося сьогодні, включають потенційне зростання цін на сировину, матеріали та електроенергію, зниження попиту, а також нестабільні політичні та економічні умови в Україні.

Реалізація інноваційного проєкту значною мірою вплине на фінансову стійкість та інноваційність ТОВ «КОД». Після виконання проєкту зможемо оцінити рівень фінансової безпеки шляхом комплексної діагностики.

Фінансування проєкту відбуватиметься за рахунок внутрішніх ресурсів. Загалом у 2023 році заплановано погашення 65% заборгованості, конкретно на проєкт спрямовано 252,1 тис. грн.

Використовуючи дані, наведені в табл. 3.2, та інформацію фінансової звітності за період з 2023 по 2026 роки, продовжимо змінювати прогнозовані

значення активів і зобов'язань у балансі за той самий період часу. Крім того, ми складемо вичерпний прогнозний звіт із детальним описом фінансових результатів з 2023 по 2026 роки.

У звіті зосередимося виключно на ефектах інноваційного проєкту, не беручи до уваги результати звичайної операційної діяльності після закінчення 2021 року.

Після ретельного вивчення інформації наш аналіз зосередиться на оцінці впливу інноваційного проєкту на фінансову та інноваційну безпеку, а також загальну економічну безпеку ТОВ «КОД».

У табл. 3.4 наведено коефіцієнти, які використовуються для оцінки прогнозованого фінансового стану підприємства з 2023 по 2026 рік.

Таблиця 3.4

**Прогнозні значення основних фінансових коефіцієнтів ТОВ «КОД»
за 2023-2026 рр.**

Назва коефіцієнта	Нормативне значення за основними методиками	Період			
		2023	2024	2025	2026
Коефіцієнт зносу основних засобів	Менше 0,5	0,37	0,37	0,39	0,41
Фондовіддача основних засобів	Більше 1	6,44	5,01	6,07	6,13
Рентабельність активів	Більше 0,05	0,1	0,07	0,13	0,13
Коефіцієнт оборотності активів	Немає	1,88	1,78	2,83	2,81
Коефіцієнт покриття загальний	Критичне значення = 2. Значення = 2-2,5 свідчать, що підприємство вчасно ліквідує свої борги	1,53	3,54	7,68	14,52
Коефіцієнт фінансування	Менше 1	2,29	0,81	0,44	0,27
Коефіцієнт втрати платоспроможності	Значення не повинно бути менше 1	1,46	3,79	8,20	15,38

Джерело: сформовано автором

У табл. 3.5 наведено розрахунок поправочного коефіцієнта для ТОВ «КОД» з 2023 по 2026 рр., де ЗП — значення показника, а ПК — поправочний коефіцієнт.

Таблиця 3.5

**Визначення поправочного коефіцієнта для ТОВ «КОД»
впродовж 2023-2026 рр.**

Назва коефіцієнта (індикатора)	Період, роки							
	2023		2024		2025		2026	
	ЗП	ПК	ЗП	ПК	ЗП	ПК	ЗП	ПК
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,37	1	0,37	1	0,39	1	0,41	1
Фондовіддача основних засобів	6,44	1	5,01	1	6,07	1	6,13	1
Рентабельність активів	0,1	1	0,07	1	0,13	1	0,13	1
Коефіцієнт оборотності активів	1,88	1	1,78	1	2,83	1	2,81	1
Коефіцієнт покриття	1,53	0,5	3,54	0,5	7,68	0,5	14,52	0,5
Коефіцієнт фінансування	2,29	0	0,81	1	0,44	1	0,27	1
Коефіцієнт втрати платоспроможності	1,46	1	3,79	1	8,20	1	15,38	1

Джерело: сформовано автором

Оцінка прогнозованої фінансової стійкості підприємства визначається множенням поправочного коефіцієнта на максимально можливий бал (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Визначення прогнозного рівня фінансової безпеки
ТОВ «КОД» впродовж 2023-2026 рр.**

Назва коефіцієнта (індикатора)	Максимальна кількість балів	Інтегральна оцінка (реальна кількість балів)			
		2023	2024	2025	2026
Коефіцієнт зносу основних засобів	10	10	10	10	10
Фондовіддача основних засобів	10	10	10	10	10
Рентабельність активів	10	10	10	10	10
Коефіцієнт оборотності активів	10	10	10	10	10
Коефіцієнт покриття	20	10	10	10	10
Коефіцієнт фінансування	20	0	20	20	20
Коефіцієнт втрати платоспроможності	20	20	20	20	20
Усього балів	100	70	90	90	90

Джерело: сформовано автором

На підставі інформації, наведеної в табл. 3.6 можна зробити оцінку щодо фінансової стійкості ТОВ «КОД». Дані вказують на те, що компанія досягла

значного рівня фінансової безпеки (90%) за результатами діяльності з 2025 по 2026 рік. Для подальшого аналізу інноваційної безпеки підприємства можна розрахувати основні показники, як показано в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Прогнозні значення основних показників інноваційної
безпеки ТОВ «КОД» впродовж 2024-2026 рр.**

Показники	Період		
	2024	2025	2026
Кі.п.	0,224	0,224	0,224
Кі.під.	0,111	0,077	0,090

Джерело: сформовано автором

На підставі інформації, наведеної в табл. 3.8 можна зробити оцінку щодо рівня інноваційної безпеки ТОВ «КОД».

Таблиця 3.8

Визначення прогнозного рівня інноваційної безпеки ТОВ «КОД»

Назва коефіцієнта (індикатора)	Максимальна кількість балів	Інтегральна оцінка (реальна кількість балів)		
		2024	2025	2026
Коефіцієнт впровадження нових інноваційних видів продукції	40	30	30	30
Частка інноваційних підходів, які використовуються у виробничому, управлінському та обслуговуючому процесі	60	45	30	45
Усього балів	100	75	60	75

Джерело: сформовано автором

Згідно з результатами діяльності, проведеної в період з 2024 по 2026 рік, ТОВ «КОД» планує підтримувати задовільний рівень інноваційної безпеки (75%), навіть незважаючи на можливість повернення до докризового рівня безпеки в 60%, який спостерігався у 2016 р. Для оцінки економічної безпеки підприємства протягом 2024-2026 рр. будуть розраховані рівні економічної безпеки для кожного року. Дані для розрахунку різних складових економічної безпеки (за винятком фінансових та інноваційних аспектів) будуть узгоджені зі значеннями з 2026 року. Отримані значення упорядковано в табл. 3.9.

Проаналізувавши інформацію, представлену в табл. 3.8, стає очевидним,

що реалізація інноваційного проєкту дала сприятливі результати щодо рівнів безпеки різних функціональних складових економічної безпеки, зокрема фінансові та інноваційні аспекти.

Таблиця 3.9

**Розрахунки відносних оцінок складових економічної безпеки
ТОВ «КОД» впродовж 2024-2026 років**

Функціональна складова	Ваговий коефіцієнт	Відносна оцінка		
		2024	2025	2026
Інтелектуальна	0,15	0,9	0,9	0,9
Технічна	0,1	0,9	0,9	0,9
Правова	0,05	0,8	0,8	0,8
Інформаційна	0,05	0,8	0,8	0,8
Екологічна	0,1	0,9	0,9	0,9
Силова	0,05	0,8	0,8	0,8
Ринкова	0,05	0,9	0,9	0,9
Інтерфейсна	0,05	0,7	0,7	0,7
Фінансова	0,2	0,9	0,9	0,9
Інноваційна	0,2	0,75	0,6	0,75

Джерело: сформовано автором

За період з 2024 по 2026 роки ми проаналізували та визначили рівні економічної безпеки підприємства ТОВ «КОД». Результати наших розрахунків упорядковані в табл. 3.9. Для візуального сприйняття отримані дані оцінки економічної безпеки покажемо у вигляді рис. 3.1.

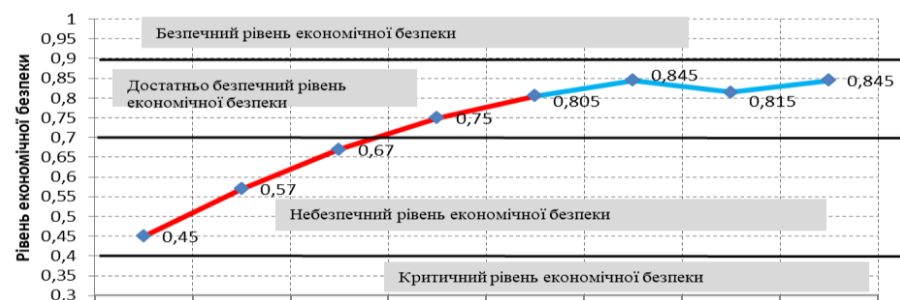

**Рис. 3.1. Динаміка рівня економічної безпеки
ТОВ «КОД» впродовж 2019-2026 рр.**

Джерело: сформовано автором

Після ретельного вивчення табл. 3.9 стає очевидним, що впровадження інноваційного проєкту значно підвищило економічну стабільність. Реалізація проєкту показала економічну безпеку підприємства на 84,5%. Тобто проєкт можна успішно реалізувати на рівні підприємства.

ВИСНОВКИ

На підставі проведених досліджень ми можемо зробити наступні висновки. Концепція економічної безпеки всередині підприємства стосується оптимального використання корпоративних ресурсів, що забезпечує захист як від внутрішніх, так і від зовнішніх економічних ризиків, що зрештою приводить до сталого зростання, навіть у нестабільному середовищі.

Економічна безпека підприємства значною мірою залежить від рівнів безпеки його різних функціональних компонентів, включаючи фінансовий, інноваційний, інтелектуальний, технологічний, правовий, інформаційний, екологічний, енергетичний, ринковий та інтерфейсний компоненти.

Основними завданнями ефективного управління економічною безпекою підприємства відповідно до його основних функціональних складових є:

- підтримка високого рівня фінансової ефективності, стабільності та незалежності у своїй діяльності;
- прагнення гарантувати сталий та інноваційний розвиток;
- гарантування технологічної автономії та досягнення сильної конкурентної переваги з точки зору технічних можливостей підприємства для забезпечення успіху;
- прагнення керівництва підприємства досягти високого рівня ефективності, зберігаючи при цьому оптимальну та ефективну організаційну структуру;
- досягнення значного рівня кваліфікації та інтелектуального потенціалу персоналу;
- спрямування зусилля на мінімізацію негативного впливу виробничо-господарської діяльності на навколишнє середовище;
- забезпечення діяльності компанії комплексним правовим захистом, у всіх сферах;
- прагнення підприємства до збереження інформаційного поля, збереження комерційної таємниці та досягнення необхідного рівня

інформаційного забезпечення для безперебійної роботи всіх підрозділів;

- здійснення ефективного захисту персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів компанії завдяки ефективній організації безпеки.

Дослідження заглиблюється в специфіку діяльності товариства з обмеженою відповідальністю «КОД».

При дослідженні фінансового аспекту економічної безпеки було виявлено постійне зростання рівня фінансової стійкості з 2018 по 2022 роки. Зокрема, відсоток зріс з 20% у 2018 році до 70% у 2022 році. За підсумками 2022 року підприємство було визнано таким, що має задовільний рівень фінансової безпеки.

Досліджуючи інноваційний аспект економічної безпеки, було виявлено помітну тенденцію до зростання рівня інноваційної безпеки між 2018 та 2022 роками. Зокрема, спостерігалось зростання з 25% у 2018 році до 75% у 2022 році. За підсумками 2022 року підприємство можна віднести до таких, що мають стандартний рівень інноваційної безпеки.

З метою оцінки загальної економічної безпеки ТОВ «КОД» було проведено комплексний аналіз її функціональних складових. Для аналізу використовувався метод експертних оцінок.

Після вивчення зібраних даних було встановлено, що загальний рівень економічної безпеки значно підвищився з 0,45 у 2018 році до 0,805 у 2022 році. Отже, на кінець 2022 року підприємство вважалось таким, що має задовільний рівень економічної безпеки. З урахуванням різних функціональних елементів економічної безпеки ТОВ «КОД». Із цією метою проведено експертну оцінку. Станом на кінець 2022 року було виявлено, що в ТОВ «КОД» відсутні критичні компоненти.

Оцінивши економічну безпеку ТОВ «КОД», за результатами оцінки визначено ключові напрями, які сприяють підтриманню високого рівня безпеки:

- підвищуючи рівень поточних інноваційних заходів безпеки, відбувається одночасне підвищення загальної економічної безпеки;

- гарантуючи значний рівень прибутковості основної операції, мета досягнута;
- гарантуючи значний ступінь ефективності використання ресурсів, можна забезпечити оптимальне управління ресурсами;
- підтримка високого рівня ліквідності активів має вирішальне значення, оскільки його відсутність може призвести до фінансових втрат для компанії;
- потенціал неплатоспроможності та загроза банкрутства, що насувається, протягом наступного року або навіть протягом кількох місяців викликає серйозне занепокоєння;
- підвищення науково-технічного потенціалу на вищий рівень.

З наміром компанії підвищити інноваційний аспект, буде реалізовано зростання як інноваційної, так і фінансової складових, що зрештою сприятиме загальному покращенню економічної безпеки.

Для вирішення цього питання було запропоновано запровадити революційний проєкт, спрямований на впровадження нової послуги з виробництва цифрової етикетки.

Економічна доцільність цього проєкту була визначена шляхом ретельного розрахунку, що довів його рентабельність. Протягом 10 місяців проєкт окупить початкові інвестиції та почне стабільно приносити прибуток.

Реалізація цих заходів суттєво вплинула як на інноваційний та фінансовий аспекти, так і на загальну економічну безпеку ТОВ «КОД», тому:

- впроваджуючи інноваційний проєкт, підприємство зможе підтримувати нормальний рівень інноваційної безпеки, про який свідчить стабільний рівень інноваційної активності 75;
- зі збільшенням із 70 до 90, рівень фінансової безпеки досяг такого рівня, коли його можна класифікувати як високозахищене підприємство.

Продемонстровано ефективність запропонованих підходів до управління економічною безпекою. ТОВ «КОД», вже зберігаючи задовільний рівень економічної безпеки, зазнало помітного зростання з 0,805 до 0,845.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болгова К.В., Шилова Л.І. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. URL: www.masters.donntu.edu.ua
2. Васечко Л.І. Огляд понятійного апарату фінансово-економічної безпеки підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 1. С. 115–118.
3. Вербицька Г.Л. Управління економічним ризиком. *Фінанси України*. 2019. № 4. С. 34-41.
4. Вергал К.Ю. Теоретичні аспекти стратегічного управління підприємством в умовах інтеграції. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. № 3. С. 33-40.
5. Денисенко М. П. Інноваційні засади забезпечення економічної безпеки малого та середнього підприємництва. *Економіка та держава*. 2022. №1. С. 4-12.
6. Економічна безпека підприємства в умовах рейдерських загроз: колективна монографія: О. А.Б урбело, С. К. Рамазанова, О. М. Заєць, Т. С. Гудіма, О. М. Кузьменко. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. 285 с.
7. Економічна безпека підприємництва в Україні : монографія / Г. В.Ситник, Г. В. Блакита, Н. М. Гуляєва та ін. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. – 284 с.
8. Ілляшенко О.В. Механізми системи економічної безпеки підприємства : монографія. Харків: Мачулін, 2016. 504 с.
9. Костюк В. Стратегія формування конкурентних переваг підприємства в сучасних умовах ринку. *Галицький економічний вісник*. 2019. - Том 58. № 3. С. 115–120.
10. Кравчик Ю., Каткова Т. Структурно-функціональна характеристика економічної безпеки промислового підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2022. № (1). С. 84–95.

11. Любохинець Л.С., Рудніченко Є.М. Методологічні засади гнучкого управління системою економічної безпеки підприємств. *Бізнес Інформ*. 2019. № 12. С. 216-221.
12. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. 2-ге вид., перероб. Київ : НІСД, 2015. 348 с.
13. Мандзіновська Х. О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Наукові записки «Української академії друкарства»*. 2016. № 2. С. 159–166.
14. Мельник С.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с
15. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. Вип. 2 (19). С. 222-232.
16. Сосновська О.О. Економічна безпека підприємства: сутність та ознаки забезпечення. *Облік і фінанси*, 2018. № 3 (81). С. 124-132
17. Судакова О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. *Економічний простір*. 2016. № 9. С.140–148.
18. Тимошенко О. В., Олешко А. А. Державна політика економічної безпеки України в умовах глобальної нестабільності. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 30–33
19. Тульчинська С. О., Солосіч О. С. Концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємництва в умовах воєнного стану. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 3 (79). С. 97–102.
20. Тульчинська С. О., Чорній Б. П., Салоїд С. В. Механізм оцінювання залучення інвестиційних ресурсів як засіб забезпечення економічної безпеки промислових підприємств: монографія. Київ, Вид-во ФОП Кожуковський І.І., 2018. 170 с.

21. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти. навч. посіб. / кол. авт. К.Р. Резворович, О. С. Юнін, О. О. Круглова та ін. - Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. 195 с.
22. Цвігун Т.В. Механізм управління ризиками в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип 2. С. 9-13
23. Черниш О. В., Тарасенко І. О. Фінансова безпека підприємства в умовах кризового середовища. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 5. С. 117–119.
24. Шмалій Л.В. Економічна безпека підприємства: сучасні проблеми забезпечення. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 1 (27). URL: <http://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2095>.
25. Штангрет І. А. Теоретичні засади формування системи економічної безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. №4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2022/152.pdf
26. Юр'ів О. Забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах реалізації стратегії диверсифікації виробництва. Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 27-28 жовтня 2022 р. : Дніпро : ДДАЕУ, 2022. С. 127-128.
27. Ярославський А.О., Правдюк Н.Л. Управління економічною безпекою підприємства. *Норвезький журнал розвитку міжнародної науки*. 2020. № 42 (3). С. 41–44.
28. Liubokhynets L., Rudnichenko Y., Havlovska N. Implementation of Strategic Imperatives for Strengthening the Economic Security of Textile Enterprises Through Introduction of Agile Management System. *Vlákná a textil (Fibres and Textiles)*. 2021. № 28 (2). P. 35-44.
29. Liubokhynets L., Rudnichenko Y., Dzhereliuk I., Illiashenko O., Kryvdyk V., Havlovska N. Methodological Foundations OF Flexible Management And Assessing The Flexibility Of An Enterprise Economic Security System.

International Journal of Scientific & Technology Research. 2020. Vol. 9 (3). P. 4616-4621.

30. Skrynkovskyy R., Kataiev A., Zaiats O., Andrushchenko H., Popova N. Competitiveness of The Company on The Market: Analytical Method of Assessment and The Phenomenon of The Impact of Corruption in Ukraine. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2021. № 14(Special Issue). P. 79–86. doi: <https://dx.doi.org/10.22094/joie.2020.677836>

31. Skrynkovskyy R., Pavlenchyk N., Tsyuh S., Zanevskyy I., Pavlenchyk A. Economic-mathematical model of enterprise profit maximization in the system of sustainable development values. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2022. № 8(4). P. 188–214.

32. Skrynkovskyy R., Pawlowski G., Sytar L. Development of Tools for Ensuring the Quality of Labor Potential of Industrial Enterprises. *Path of Science*. 2017. Vol. 3, No. 9. P. 3009–3018.

33. Skrynkovskyy R., Tyrkalo Y. Entrepreneurial Risks: Nature, Types, Assessment Methods and Ways to Reduce Them. *Path of Science*. 2021. Vol. 7, No. 12. P. 2015–2023. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.77-11>